

40 let MLADIKA

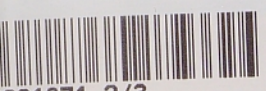
NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

57

časopis - marec 1996
mensile - marzo 1996 L. 4000

2/3-96

117 986 1996



601871,2/3

COBISS ©



MLADIKA 2/3

IZHAJA DESETEKRAT V LETU

LETO XL. 1996

KAZALO

Saša Martelanc: Ob dvajsetletnici smrti graditelja in sejalca . . .	33
Lučka Kremžar De Luisa: Slovenstvo mi je pomenilo bogastvo . . .	34
Katarina Mahnič: Tako sama kot... . . .	36
Vladimir Kos: Pesmi . . .	37
Pod črto . . .	38
Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da . . .	39
Vladimir Kos: Pesmi . . .	40
Dušan Jakomin: Intervju s patrom Egonom Sendlerjem . . .	41
Martin Silvester: Pesnik Andro Mihličič . . .	46
Bruna Pertot: Ta pregrenka mandrjanca . . .	49
Antena . . .	50
Martin Jevnikar: Slovenska zamejska in zdomska literatura (Dušan Jelinčič; Pogovori o L. Adamiču; Frank Bükvič) . . .	56
Ocene: Knjige: Knjiga o Gorici (B. Marušič); Mihaele Zajčeve Višenjski zimzelen (M. Jevnikar); Jožko Žigon: Svoboda in socializem (B. Marušič) Razstave: Muzej Revoltella v Trstu; slikarka Leonor Fini in slikarka Elettra Metallinò (Magda Jevnikar) . . .	59
Novice Knjižnice Dušana Černeta (26) . . .	64

Na Platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh
Priloga: RAST 102-96

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193



Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 4.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 35.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 14470348 - Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo 35.000 lir ali enakovreden znesek v drugih valutah. Druge države 40.000 lir (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 50.000 lir.

Tisk in fotostavek:

"graphart", Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151



V prejšnji številki Mladike smo obljubili, da bomo objavili seznam darov, ki jih zbiramo v spomin na dvajsetletnico smrti profesorja Jožeta Peterlina. Z darovi nameravamo urediti notranjost cerkvice pri Šentjanžu, na Malem Vinjem vrhu pri Beli Cerкви, rojstnem kraju nepozabnega kulturnega delavca in narodnjaka. Doslej smo v našem uredništvu zbrali 4.058.000 lir. S tem smo krili del stroškov za novi tlak, ki so ga uredili že pred Božičem. Pravkar pa so v restavratorsko delavnico odpeljali leseni baročni oltar, ki je potreben obnove. Dela bodo stala približno 10 milijonov lir. Objavljamo prvi seznam darovalcev, katerim se od srca zahvaljujemo za velikodušne darove:

dr. Drago Štoka 50.000 lir; dr. Marijan Bajc 100.000 lir; Pina Pertot 50.000 lir; Albert Štranj 50.000 lir; Marcel Petkovšek 50.000 lir; Ivo Krajič 100.000 lir; Olga Ban 20.000 lir; dr. Valentin Inzko 73.000 lir; prof. Elvi in Jure Slokar 100.000 lir; Mirka Košuta in družina 35.000 lir; družina Pertot iz Trsta 100.000 lir; Marjetica Cibic 50.000 lir; Anamarija in Pavel Zlobec 100.000 lir; Sonja Polojaz Lokar 200.000 lir; CPZ Sv. Jernej Opčine 350.000 lir; Marta Požar 50.000 lir; Julka Štrancar 100.000 lir; Milena Dobovšek - Ljubljana 60.000 lir; H.P. 500.000 lir; Grazia Gerdo 60.000 lir; prof. Jože Velikonja 310.000 lir; dr. Diomira in Drago Bajc 300.000 lir; Felicita Vodopivec 50.000 lir; Mitja Petaros 100.000 lir; N.M. 50.000 lir; prof. Jelka Terčon Šah 50.000 lir; Herman Jazbec 50.000 lir; prof. Bruna Pertot 100.000 lir; družina Rebula 50.000 lir; M.S. 300.000 lir; prof. Nada Pertot 100.000 lir; člani družine Peterlin 400.000 lir.

Na Vinjem Vrhu se bomo zbrali v nedeljo, 23. junija, na predvečer praznika sv. Janeza in dva dni pred praznikom slovenske državnosti. Tam bo ob 11. uri sv. maša, ki jo bo daroval župnik Jože Nemanič, nato pa še odkritje spominske plošče v spomin na Jožeta Peterlina. Vsi ste že zdaj prisrčno vabljeni.

*Vstali Kristus naj vodi naša
skupna pota!*

Veselo Veliko noč vam vošči

MLADIKA

SLIKA NA PLATNICI: Posnetek z razstave Mire Ličen - Krmpotič v Peterlinovi dvorani v Trstu (foto M. Maver).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simičič, Breda Susič, Marko Tavčar, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Albert Miklavc, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Adrijan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja in člani uredniškega odbora.

Ob dvajsetletnici smrti graditelja in sejalca

Saša Martelanc

Zbrani smo na posvečenem kraju, kjer se poti našega življenja že dotikajo večnosti.

Večnost, ta neznanska skrivnost, pa hrani v sebi tudi nekaj nam že poznanega, zato nam sme biti vsaj malo domača ob vsej svoji veličastni nedoumljivosti.

V večnosti so ljudje, ki smo jih poznali in imeli radi.

Med njimi je rajni profesor Jože Peterlin, ki je na današnji dan pred dvajsetimi leti odšel od nas.

Vsi tukaj zbrani smo prišli počastiti njegov spomin.

Ob tem izrekamo besedo prijateljstva njegovim svojcem in družinskim članom. Spoštljivo pa se spominjamo tudi rajne gospe Lojzke Lombar Peterlin.

Te besede niso in ne morejo biti samo moje, marveč naj bodo povzetek mnogoterih misli in mnogoterih spominov – te besede naj bodo nocoj predvsem besede ZAHVALE.

Zahvaljujemo se rajnemu profesorju Peterlinu za vse, kar je naredil za našo skupnost v povojnih desetletjih njegovega in našega časa.

Hvala mu za ljubezen in znanje, ki ju je daroval celim rodovom naših dijakov.

Zahvaljujemo se mu za tisoče ur njegove zlahtne slovenščine, ki je prihajala v naše domove po radijskih valovih.

Naj bo zahvaljen za neštete slovenske večere po prosvetnih dvoranh, za desetine Repentabrov, gledaliških predstav in dijaških akademij.

Zahvaljujemo se mu za njegovo zapisano besedo, ki nas je učila in navduševala, z nadihom nečesa trajno mladega, na kar nas še danes spominja tudi ime njegove še vedno žive MLADIKE.

Hvala za nekaj rodov organiziranega povezovanja mladine v znamenju slovenskih, občečloveških in večnih vrednot.

Hvaležni smo mu za véliki projekt, prav tako še živeč, z imenom nenavadno lepe simbolike, DRAGA. V njej so se po njegovi zaslugi manjšale razdalje med Slovenci, v njej so si mnogi že odtujeni spet podali roke.

Zahvaljujemo se mu za vero v pravično, svobodno in srečno prihodnost domovine, in pa za ljubezen, s katero je spremljal vse, kar je bilo naravnano v pozitivno, v graditev, v slogo.

Profesor Jože Peterlin je bil graditelj in sejalec.

Gradil je na primorskih ruševinah, ki sta jih bila povzročila predvojno nasilje in povojna norost.

Sejal je ljubezen do materinščine, strpnosti in demokracije. Daleč je videl in živo je veroval ta izredni človek. Bil je pogumen in zvest. Njegovo življenjsko vodilo je bilo ČUT ODGOVORNOSTI, njegov slog je bila GOSPOSKOST.

Sadovi njegovega dela so še vedno med nami in še bodo. To se dogaja, kadar je graditelj v svoje delo prepričan, kadar sejalec zajema semena tudi iz srca.

Ko smo se razhajali po njegovem pogrebu, smo si obljubili, da ga ne bomo pozabili.

Danes, po dvajsetih letih, to ponavljamo.

Naj bodo te besede namesto šopka na oltarju, kjer se bo zdaj v njegov spomin začela govorica večnosti.

(Govor pred spominsko mašo v openski župnijski cerkvi v ponedeljek, 4. marca 1996)

Slovenstvo mi je pomenilo bogastvo

Lučka Kremžar De Luisa

Slovinci praznujemo dan slovenske kulture 8. februarja, prav na dan, ko se spominjamo Franceta Prešerna. Prešeren ni bil samo velik pesnik, ampak tudi ljubitelj slovenstva in je želel to ljubezen posredovati drugim. Zavedal se je, da pripada določenemu narodu in je želel vzbuditi narodno zavest, da bi ljudje živeli to slovenstvo s ponosom.

Slovinci smo maloštevilen narod, a nas je, kljub temu, veliko po vsem svetu. In zato čutimo in doživljamo slovenstvo na različne načine. Vi kot zamejci, jaz kot zdomka.

Meni, Slovenki rojeni v Argentini, se je slovenstvo najprej ponujalo v obliki zgodbe. Ko smo bili z bratom in sestrami še otroci, smo se vsak večer zbirali okrog očeta in ga prosili, naj nam še kaj pove o Sloveniji. Oče nam je torej, v obliki nadaljevanke, približal Slovenijo, njene lepote, njeno zgodovino. Pripovedoval nam je o naših prednikih, pradedih in prababicah. Pripovedoval nam je o sorodnikih in znancih, o vseh, o katerih smo potem veliko vedeli, nismo pa jih nikdar osebno spoznali. V nizu očetovih pripovedovanj smo zvedeli, kako je oče rasel v Ljubljani in mati v Radovljici. Še na misel nam ni moglo priti, da bomo vendarle nekoč vse te kraje tudi osebno videli in se s solzami v očeh spominjali očetovih pripovedovanj... Seveda nam je oče pripovedoval tudi o vojni, ki jih je pognala v svet... Slišali smo o prihodu v Argentino, o težkih časih, ko so bili sami na tuji zemlji, kako so se postavili na noge, se organizirali in načrtno delali za ohranjanje slovenstva.

Slovenstvo, ki so nam ga posredovali naši starši, je občutek velike ljubezni do domovine, do njenih ljudi, do njenih običajev in do njene kulturne dediščine. Je tudi globoka zavest, da smo kot Slovenci poklicani k ohranjanju, pa tudi seveda nenehnemu oživljanju ustvarjalnega duha slovenskega človeka. V nas so starši in vzgojitelji vcepili trdno prepričanje, da moramo biti vedno prisotni na prizorišču, kjer se slovenstvo poraja, snuje in dogaja, da bomo konstruktivno sodelovali, po naših močeh, pri oblikovanju slovenske prihodnosti.

Pa naj se vrnem na to, kako sem doživljala slovenstvo. V osnovni šoli se mi je odprl nov svet, argentinski svet. Tam sem začutila različnost. Različnost v pisanju, v govorjenju, v razmišljanju. Različnost tudi v šolskem tednu, ki se je za moje argentinske sošolke končal ob petkih, mene je pa še čakala slovenska sobotna šola.

Različnost se mi je ponujala tudi v verskem življenju. Zakramente sem prejela v okviru slovenske skupnosti in ne argentinske kot ostale moje sošolke.

Različnost sem čutila tudi ob uporabi svojega imena. Doma sem bila Lučka, v šoli pa Lucía, saj argentinski zakoni načelno ne dovoljujejo vpisati otroka s tujim imenom.

Tako sem počasi doraščala in v puberteti, pa tudi malo kasneje, je slovenstvo bilo razlog za krize, za dvome. Kaj sem? Kdo sem? Ali sem Slovenka? Sem lahko Slovenka, pa čeprav rojena v tujini in tako daleč od domovine? Sem samo Argentinka? Sem lahko oboje? Ali lahko zatajim eno ali drugo? Pri iskanju odgovora sem imela vedno pred očmi, da to ni enostavno vprašanje in da bom v vsakem primeru nosila posledice odgovora vse življenje.

Kdo sem? Sem Slovenka rojena v tujini. Slovenijo čutim kot svojo domovino, kot kraj, kjer so moje korenine. Sem pa tudi, istočasno, zvesta argentinska državljanica. Z veseljem in žalostjo spremljam dogodke v tej državi. Počutim se prizadeto, ko se kaj slabega govori o Argentini. Lepo mi je, če kdaj pa kdaj vidim ali slišim, kaj se prijetnega tam dogaja. Tudi mi ta nekakšna dvojnost ne povzroča nikakršnih težav, saj ni med mojima dvema domovinama medsebojnih napetosti, ki bi me obremenjevale.

Ko sem torej našla odgovor na vprašanje kdo sem, mi je slovenstvo pomenilo bogastvo. Rasla sem v objemu dveh precej različnih kultur. In to lahko samo bogati, širi obzorja, pogloblja znanje in omogoča boljše razumevanje svetovnih dogodkov. Slovenstvo sem začutila kot bogastvo, ker sem v slovenski skupnosti dobila dobre prijatelje, takšne, ki ti ostanejo zvesti celo življenje, tudi prek oceana. Slovenstvo me je bogatilo, ker smo v skupnosti prirejali športne dneve, dramske uprizoritve, počitniške dneve in glasbene festivale. Pri vseh teh dejavnostih smo se učili, kako naj se v skupnosti živi in dela; naučili smo se, da delati za ideale zahteva veliko napora in žrtev.

Slovenstvo je zame tudi odgovornost, da kot državljanica vestno izvršujem svoje dolžnosti; da posredujem ljubezen do slovenstva in Slovenije svojim otrokom in torej tudi odgovornost za skrb, da bom sploh imela komu vse to posredovati. Da, tudi za konkretno narodovo rast sem odgovorna. Včasih se sprašujem, kako to, da se v slovenski skupnosti v Argentini mladi starši še vedno odločajo za številčnejše družine. Tam se ne bo nihče čudil ob novici, da se bo v neki družini rodil četrti otrok. Tukaj pa opažam, da je javno mnenje precej nenaklonjeno do žaršev, ki se zavestno in z ljubeznijo odločajo za več otrok.

Slovenstvo je zame tudi odgovornost, da kaj naredim, saj je dela vedno veliko, delavcev pa malo. Odgovornost, da nas Neslovenci spoznajo, da spoznajo našo besedo in našo pesem, našo kulturo.

Zaradi vsega tega je slovenstvo tudi borba. Borba za ohranjanje čistega jezika; da se najprej sama potrudim, da ne uporabljam tujk, ko imam na razpolago slovenski izraz; da ne mešam slovenščine s španščino ali italijanščino. To je tudi borba proti asimilaciji zaradi sramu ali zaradi lenobe. Kolikokrat bi bilo morda lažje pustiti vse skupaj in se utopiti v večinskem morju...

V Argentini smo se mladi večkrat spraševali, če ima smisel vse to delo, saj se bomo tako ali tako asimilirali... In prišli smo do zaključka, da če se ti neka stvar zdi vredna, se zanjo boriš, zanjo delaš in žrtvuješ, ne glede na to, koliko časa bo to trajalo. In pa, tudi od mene je odvisno, če bo do asimilacije prišlo prej ali kasneje...

V Argentini je morda nevarnost asimilacije večja, ker je delo v zvezi z ohranjanjem slovenstva precej zahtevno; nevarnost je tudi v oddaljenosti od Slovenije, v dejstvu, da so včasih stiki težavni. Nevarnost za slovenstvo je tudi vedno večje število mešanih zakonov, v katerih se seveda argentinski zakonec ne čuti tako vezanega na slovensko skupnost in bodo otroci morda v manjši meri čutili pripadnost tej skupnosti.

V Argentini smo tudi primorani se skoraj popolnoma vključiti v tamkajšnjo stvarnost. Hodimo v argentinske šole in univerze, v argentinska gledališča, športne klube in podobno.

Tukaj v zamejstvu, mislim, da se pojav asimilacije kaže bolj zaradi sramu pred Italijani. Veliko ljudi je res sram pokazati, da so Slovenci. Bojijo se in so naveličani tega občutka manjvrednosti, ki ga na žalost nosijo v sebi. Naveličani so biti manjšinci, naveličani so različnosti.

Biti Slovenka v Trstu, v zamejstvu, doživljam kot dve nasprotujoči si sili. Po eni strani me boljijo napadi na našo skupnost, po drugi strani so mi pa vseč pozitivne strani bivanja v zamejstvu. Na primer, bližina Slovenije, ki vam omogoča, da kadarkoli "skočite" čez mejo in živite njen vsakdanji utrip. Isto novico lahko slišite po slovenski televiziji iz Ljubljane, po slovenski televiziji iz Trsta, po radiu tako iz Trsta kakor iz Kopra ali tudi Ljubljane, po italijanski krajevni televizijski oddaji in še po



različnih slovenskih in italijanskih časopisih. Tako ste, skoraj nehote, brez večjega truda slišali različne poudarke, različne poglede na isto zadevo. In to ni malo. To vam pomaga, da se lažje vključujete v slovenski svet in njegovo problematiko.

Imate tudi redne, priznane, uradne slovenske šole, od jasli pa do višje srednje; na univerzo lahko hodite v Ljubljano. To je velika prednost, ker se lahko vsak otrok že od mladih nog giba v slovenskem okolju ves dan, dobi slovenske prijatelje in bogati besedni zaklad, saj je učni jezik povsod slovenščina.

Imate redne glasbene in gledališke sezone, kjer imate priložnost gledati najrazličnejša dela v slovenskem jeziku; in če kdo ima talent za to, se lahko tudi profesionalno obrne h gledališki skupini (isto velja za profesorje, glasbenike, novinarje, tehnike; marsikdo lahko dela-služi v slovenskem okolju, podjetju ali ustanovi).

Imate slovenske časopise, kjer dobivate svetovno informacijo v slovenskem jeziku. Imate slovenski radio, ki vas spremlja ves dan, ves teden; in zdaj imate še slovensko televizijo. Imate slovenske športne klube in moštva.

Vse te stvari so razlog, da lahko vsak posameznik odvlja svoje življenje, pa čeprav zunaj Slovenije, skoraj ves dan v okviru slovenske skupnosti. In to je treba izkoristiti. In tega ne smete zapraviti. Na to morate biti ponosni...

Biti Slovenec zunaj domovine ni lahko; ne v zamejstvu ne v zdomstvu. Vsaka skupnost ima svoje težave in svoje prednosti. Vsi pa se moramo zavedati, da smo dolžni skrbeti za to našo skupnost. Vsak po svojih močeh. Vsi z ljubeznijo.

(Govor v Peterlinovi dvorani 12. februarja 1996)

Tako sama kot...

Katarina Mahnič

Prva nagrada na literarnem natečaju Mladike

Stranišče na štrbunk sredi evkaliptusovega gozda. Dunny mu pravijo tukaj. Zelena lesena lopa med srebrnkasto povoščenimi, suličasto priostrenimi listi. Oddaljeno kričavo oglašanje galebjega parjenja, tu in tam preglášeno z butanjem nevidnega morja ob pečine spodaj. Zgoraj v krošnjah rdeče-modre papige. Skozi priprte oči se zde kot velike pisane pentlje na srebrom posutem božičnem drevcu. Odrine majava vrata in s sonca, ki se skozi navpik rastoče listje z lahkoto prebija v goščavje, stopi v temo. A samo za hip. Skozi razpoke med razsušenim lesom vdira svetloba in na desko z okroglo luknjo riše elegantne, črtaste vzorce. Še preden spusti hlačne naramnice, prav od blizu pogleda v odprtino, čisto na dno. Dolgo že nisem naredila tega, se zaloti. Ali pa preprosto že dolgo ni bila na takšnem stranišču. "All alone like a country dunny, all alone...", si tiho prepeva ob olajšujoči spremljavi padajočega curka in praskljanju ptičjih nožic po pločevinasti strehi.

* * *

"Dvojčka sva bila z bratom. Mama naju je rodila kar na stranišču. Imeli smo ga zunaj, takega na štrbunk, nič za potegniti. Prek razmajanega ganka si prišel vanj. Zagrabilo jo je, da ni mogla več nazaj. Brat ni preživel, pa je bil čvrstejši. Jaz pa takih slabih kosti..." Najbrž ni bilo mišljeno dobesedno in najbrž tudi ni šlo tako hitro vse skupaj, porod in smrt namreč, a za šestletno dekletce, polno razburkane domišljije, je bilo dovolj in preveč. Za vedno ji je ostal pred očmi prizor ženske, čepeče nad straniščno luknjo in dojenčka, ki pade skoznjo v smrdeče blato. Drugega ji uspe prestreči. Saj kako bi drugače lahko kar umrl, močnejši od njiju, če ne bi padel v stranišče? Kako? Kadarkoli se je zdaj kjerkoli znašla na stranišču na štrbunk, je najprej preverila, ali spodaj morda ne leži nebogljen, golo telese, ki bi ga še lahko rešila.

"Da je ne boš gledala pod noge!" so ji zabičevali domači, njej pa se je silno neumno zdelo, saj kakšno stvar pa tudi sama čisto dobro ve. Pri šestih te imajo vsi za nevednega; seveda te crkljajo in ti v vsem ustrežejo in so nori nate – ampak veliko več bi ji pomenilo, če bi ji vsaj malo zaupali. Mogoče je ravno zaradi takšnih trenutkov osamljenosti razvijajočega se duha z otroško jasnostjo začutila težo zunanje zaznamovanosti. Hecno, kako si je zapomnila podrobnosti Pepčinega priho-

da. Drugače ji je, tja do desetega leta, zelo veliko stvari izginilo iz spomina. Kasneje je nekje prebrala, da je pozabljanje pravzaprav znak srečnega otroštva; da so neprijetni dogodki tisti, ki ostanejo.

Čakat jo je šla cela družina, gospo, ki bo pazila na njiju s sestro in pomagala pri hiši. Ko ji je podala roko, je gledala navzgor tako napeto, da si je skoraj nategnila vrat. Šele, ko so se vračali k avtomobilu; oče s prtljago v rokah in ženski zatopljeni v led prebijajoči pogovor, ter sta s sestro zaostali le za nekaj korakov, si je drznila spustiti pogled. Celo široki in dolgi plašč ni mogel skriti povešene rame in grbe zaradi ukrivljene hrbtenice. Stopala v debelih, okornih čevljih s širokim podplatom so bila obrnjena navzven. Kot medvedek hodi, jo je obšlo. Kot bi šla tako namenoma – spomnila se je na ortopedske vaje, ki sta jih pod maminim skrbnim nadzorstvom delali s sestro. Hoja po prstih in hoja po petah in barčice, ko sta s stopali v rokah sedeli na tleh in se zibali v vse smeri. Kadar sta s skrčenimi prsti hodili po zunanjih robovih stopal, so bili to medvedki. Celo brunda-gundali sta zraven. Nista kaj prida marali teh vaj, ker sta jih morali delati, seveda, a mama je bila neizprosna in prebrisana. Če sta cel teden pridno telovadili, ju je nagrajevala s kartonastimi knjižnimi zloženkami s prelepimi ilustracijami, s cenenim nakitom in drobnimi igračkami. Nikoli s sladkarijami – sladkarije niso bile dobre za zobe. No ja, tečt že ne bo mogla za mano, ko bom kakšno ušpičila, je brez hudobije, otroško praktično pomislila.

Pepca je pravzaprav pripadala njej. Vedno je bila tam, nikamor se ji ni mudilo in neskončno veliko časa je imela zanjo. Bila je pravo olajšanje po bataljonu varuški; ena ji je kar naprej grozila, da jo bo, če ne bo pojedla naribanega korenja z jabolkom, zaprla pod stopnice v črno kuhinjo, kjer prebiva povodni mož. (Kako naj bi takrat vedela, da je pod pločevinastim pokrovom prostora le za par vodnih števec). Druga jo je sicer imela strašno rada, a je vedno ponavljala, da jo bo vzela s seboj na Lun in tako visoko v temno, hladno vesolje, tako daleč od vseh njenih, si res ni želela iti. (Tudi to, da je Lun mestece na otoku Rabu, je izvedela veliko kasneje). Tretja se je pisala Kos; manjkalo ji je pol uhlja, ker ji ga je menda, ko je bila še majhna odgriznil pes. Ves čas je prebiralala ženitne oglase in pisarila pisma možnim kandidatom; prav tako vneto

je tudi čakala na odgovore. Končno ji je uspelo ujeti Vrabca in odleteti in prav malo ji je bilo mar, da je priimek njenega izvoljenca iz najmanj plemenite ptičje družine. Še nekaj jih je bilo, vendar ji niso zbudile nikakršnih čustev ali zapustile spomina.

Pepca je najraje likala, medtem ko se je ona kar naprej igrala farmo. Kup lesenih živalic je imela in pastirčka zanje, pa hiše, ograje, drevesa in cerkev, iz katerih je na mizi postavila vas. Mimo je tekla deroča reka, prek katere je le ozka brv vodila na drugi breg, poln sočnih zelenih pašnikov. Z neskončno potrpežljivostjo je vodila žival za živaljo prek lesenega ravnila na fotelj tam čez; kakšni je bilo treba prijazno prigo-varjati in kakšno zelo divjaško tudi ošteti, pastirska psa sta delala s polno paro, eden spredaj in eden zadaj, pastirček je požrtvovalno pomagal mladičem, spodaj pa se je belo penila reka in besno udarjala ob skalovje. "Čisto v drugem svetu si bila in čebljala si in čebljala in se smukala okrog mize, da ti je krilce kar frfotalo. Pravi angelček!" Skupaj sta hodili v cerkev; kot večina starejših podeželskih žensk, je bila tudi Pepca strašno verna in se je resno držala petkovega posta, zapovedanih praznikov in obiskovanja nedeljske maše. Ampak nikoli ni res težila s tem ali hotela vsiljevati svojega prepričanja. Pripovedovala ji je zgodbe o svetnikih, spreobrnjenih in prikazovanjih, katere je prebiral v Mohorjevih knjigah in jo učila molitvic. Na rožnim vencem je kaj hitro obupala; dekletcu ni šlo v račun, da moraš tolikokrat ponavljati iste besede, pa tudi smisla ni v njih našla nobenega. Blagoslovljeni sad telesa, ko sadovi vendar rastejo na drevesih, pa prosi za nas grešnike, čeprav nisi naredil nič tako groznega in smrtna ura – le kdo bo pri šestih letih mislil nanjo. Tako sta ostali pri angelu varuhu in tisti: Pejmo spat, Bog je zlat, pejmo gledat kaj Marija dela, dušice napaja in jih v sveti raj presadi. Ta je bila bolj po njenem okusu, travnik poln rož, obzarjen z zlato svetlobo zahajajočega sonca, ji je bil domač. Od svetnikov se ji je najbolj prikupil v naravo in živali zaljubljeni Frančišek; Boga, vsebovanega v vznesenem občutku popolne radosti, je tudi sama najpogosteje srečevala med psi, pticami, drevesi... daleč od človeškega občestva.

A Pepca jo je prepričala, da ga je treba kdaj pa kdaj skupaj z drugimi obiskati tudi v svetem hramu. Tudi tam so bile stvari, zaradi katerih se je rada vračala; žegnana voda v kamnitem kropilniku, s katero se je pokrižala pri vhodu, pridušena svetloba, ki se je zlivala skozi obarvana stekla, vonj kadila, zamolklo odmevajoči glas orgel, duhovnikova pridiga. Ter slovesno dvigovanje belega krogca in zlate čaše, ki je najprej vse spravilo na kolena, kasneje pa se je dolga vrsta vila proti oltarju. "Kakšen okus ima?" je šepetajoč spraševala, ko se je Pepca vrnila v klop, a odgovora ni dobila. Šele zunaj ji je pojasnila, da je krogec pravzaprav Kristusovo telo in da je treba biti spoštljivo tiho

Vladimir Kos

V štirideseti pomladi: Njej

*Njej,
ki je verovala v vstajenje –
kljub bolečinam v Sina rokah,
kljub bolečinam v Sina nogah –
kakšno, o kakšno v prsih trpljenje!*

*Njej,
ki je čula zasmehovanje,
zrla v učencev prazne oči,
v sulice ost iz srčne krvi –
to je Njen sin! Nedolžnega klanje!*

*Njej
se tu klanjam, neomahljivi.
Vstal bo, je rekel, tretjega dne:
Božji je Sin, lagati ne ve.*

Nanj je čakala s cveti v olivi.

*Njej,
ki je verovala v vstajenje,
Vstali mladike v nego je dal,
ki jih za Svoj vinograd je zbral –
staremu svetu v novo življenje.*

*Njej
bi rad pesem s prošnjo okrasil:
naša Mladika s kraških ograd
v štirideseto raste pomlad –
naj bo v veselje mestu in vasi!*

*Njej
je zdaj dano biti Kraljica;
še za mladike zvesta skrbi...
Bodi Mladiki s kraške prsti
trajnih vstajenjskih sort Vrtnarica!*

Večerna teologija

(V japonskem tanka-slogu)

*S Sinom, z Očetom
Duh Ti, Stvaritelj, Gospod:
z Njima v obstrehtih,
z Njima ljubezni trikot –
vodi zvezd me Umetnik!*

in moliti, dokler ga imaš v ustih. To je bilo spet preveč zapleteno, a obred jo je očaral, kot gledališka predstava se ji je zdel. Doma je na krožniček natresla bele melisnice, Pepca je morala vstati in odložiti likalnik in resno izgovarjajoč besede "Kristusovo telo", na katera je dobila odgovor "Amen", ji je položila bonbon na jezik. Potem sta vlogi zamenjali. Tudi k žegnu sta nesli za veliko noč; Pepca veliko košaro in ona čisto majhno, z nekaj pobarvanimi jajci in čokoladnim zajčkom, prekrito s štikanim ptičem. "Rdeči pirhi so Kristusova kri, šunka njegovo telo, okrogla potica je trnova krona, hrenove korenine žebliji, pomaranča v kis namočena goba..." Prišla je domov s polno glavo novega znanja in jedila so imela čisto drugačen okus.

Ko je že hodila v šolo, sta s Pepco zimske počitnice preživljali v Beli krajini. Ob vznožju z vinogradi poraščenega hriba, si je družina iz stare zidanice preuredila prijetno počitniško hišico. Bila je podobna planinskim kočam; prostorna soba na vrhu je imela ladijski pod, leseni opaženi strop, polkne na oknih, nekaj postelj in pogradov ter veliko krušno peč v sredini. Pepca je sedela ob njej in štrikala: posrečene črtaste rokavice, nogavice z živobarvnimi petami in prsti, udobne, po želji spletene puloverje. Takrat so zime še bile zime, polne snega in zamrznjenih bajerjev. Ko je vsa premražena in rdečelična od sankanja, kepanja in podobnih vragolij butnila v hišo, jo je pozdravil vonj drv, jabolčnih krljev in šipkovega čaja. Kmalu se mu je pridružil vlago izpuhtevajoči vonj premočenih oblačil, ki jih je razobesila po zakurjeni peči. Zvečer sta igrali karte, domino in Človek ne jezi se, brali knjige in si pripovedovali njihove vsebine. Pepca je rada brala, a strašno počasi; končala je samo dva razreda osnovne šole, pa še to je bila pri pouku le pozimi in ob deževnih dneh. Drugače je morala garati na njivi in v vinogradu, prenašati težke koše, polagati in kидati živini v hlevu, pasti... Zaradi krhkih kosti ne bi smela delati prav ničesar in zdravnik ji je celo predpisal opornice za noge. A očetu, ki je rad pil, je bilo žal denarja zanje. Pri vsej mamini skrbi za njuno zdravje, ji ni šlo v glavo, kako lahko kdo svojega otroka žrtvuje

za nekaj kozarčkov, si ga podredi kot voljnega sužnja in ga zaznamuje za vse življenje. Pepcina otroška leta so se ji zdela mračna in polna strahu, kot otroštvo zapuščenih siromačkov iz Dickensonovih romanov.

Najlepši so bili večeri, ko je lahko pri njej prespala katera od prijateljic. "Dajte, Pepca, strašljive zgodbe bi poslušali!" sta moledovali iz skupne postelje, ko so ugasnile luč, in si že vnaprej potegnili odejo čisto do nosa. A Pepca se je dala presneto dolgo prositi. Kar pošteno sta se namučili s prepričevanjem in obljubami, kako pridni da bosta, preden je iz oddaljene teme drugega konca sobe pridušeno priplavalo: "Sem vama že povedala tisto o belem psu...?"

"Ne, ne," sta hiteli zatrjevati in se brcali pod odejo, čeprav sta jo slišali že velikokrat, prav tako kot ono o mrmrajoči procesiji z baklami sredi gozda ali tisto o temni senci z dolgimi kremplji, ki se je trikrat potegnili po oknu gor in dol, gor in dol, da se je hiša tresla... Vendar je bilo vsakič malo drugače; enkrat je po strehi bobnal dež, spet drugič je veter zavijal okrog vogalov in se zaletaval v zaprte polkne, razsušene deske so skrivnostno pokale, žerjavica je tu in tam zažarela skozi polodprta vratca peči in puščala oranžen odsev v ogledalu na nasprotni steni. Pa tudi Pepčine pripovedi o strahovih so bile vsakič malo drugačne.

Razigrano mladostnico je Pepca še vedno spremljala v Belo krajino; starši so jo pošiljali z njo kot varuha, odgovorno osebo, ki bo vsaj malo ublažila pubertetniško norenje. Rada je imela mlade in mladi so imeli radi njo. Bilo je zanimivo; zaradi iznakaženega telesa bi jim lahko zavidala, lahko bi postala zagrenjena in hudobna, lahko bi se zadirala nanje, jih tožarila in obrekovala, kot so to v veliki večini počele povsem zdrave, dobro izgledajoče vaške ženske. Pa je držala z njimi. Njeni prijatelji – bili so velika, pisana družčina – so radi posedali v kuhinji ali na vrtu in s Pepco poklepetali o tem in onem. Prihajali so na motorjih, dolgolasi fantje in dekleta v zguljenih kavbojkah in doma pobarvanih majicah, ovešeni z znaki PEACE AND LOVE in raznovrstnimi talismani, z indijskimi ruticami okrog vratu ali zapestja, varnostnimi zaponkami v uše-

pod črto

Interesantno ali zanimivo?

Kolikokrat smo brali in slišali o "interesantnih" primerih, oz. da je neka pobuda "interesantna", ko bi govorec – ali pisec – lahko mirne duše rabil slovenski izraz "zanimivo"? Dejstvo je, da se vedno več uporabljajo nepotrebne tujke kot

npr. prav "interesantno" (a tudi "konkluzije", "sukusi" ipd.), ki v navadnem bralcu ali poslušalcu povzročajo nelagodje in nejevoljo. Občutek imaš, da hoče govorec ali pisec – marsikdaj je to kak časnikar ali priznani zamejski intelektualec – z uporabo teh izrazov dvigniti med seboj in drugimi, navadnimi ljudmi, ograjo, saj je on vendar nekaj drugega, višjega, intelek-

tualec pač. Vendar če želi intelektualec kaj povedati ljudem, mora govoriti v jeziku, razumljivem vsem in ki nima prizvoka neke vzvišenosti in avličnosti, ki je konec koncev pritlehna. Zato naj ne rabi izrazov, ki z razliko od "udomačenih" tujk bodo tuji zares ostali. Če slovar njih rabo dovoljuje, to še ne pomeni, da so širšemu krogu bralcev oz. poslušalcev priljubljene.

sih in srebrnimi prstani na rokah. Vsi so se v tistem času trudili biti hipiji. Ni je odvrnil njihov videz, čutila je, da so preplašeni, zmedeni in sami, lačni dobrih besed in nevsiljivih nasvetov. Vedela je, kako varljiva je zunanja podoba. Fantje so ji včasih prinesli kos prekajene slanine, malo žganja ali liter vina iz domače zidanice. "Kam pa bi jo spet radi odpeljali?" jih je Pepca hitro spregledala. "Samo televizijo grem gledat, tak dober film je na sporedu", se ji je večer za večerom, polna slabe vesti, zmišljevala, za prvim ovinkom prisledla na motor in že so drveli doživetjem naproti.

Prekrižarili so Belo krajino po dolgem in počez, poznali vsak disko in vedeli, kdaj je veselica in kakšni vasi. Bili so trapasti in neodgovorni, včasih so tudi popili preveč in luči motorjev so takrat bolj opotekajoče svetile v temo. Imeli so srečo, prekletu srečo, da so se vedno vrnili celi. Dosti kasneje je ugotovila, da je Pepca vedela za njihove pohode; sama ji je to priznala. A kaj bi pravzaprav lahko naredila? Spomnila se je, da je včasih, kadar je izgledala resnično skrokano, za kosilo skuhala kislo zelje ali repo in ga s pomenljivim pogledom postavila na mizo. Drugače je zaupala v božje varstvo in njihov zdravi razum, mogoče zato, ker jih je imela rada na drugačen način kot njihovi starši, katerim je prevelika ljubezen in skrb onemogočala zaupanje. Opravljivkam, ki so jo v trgovini s prežeče zaskrbljenimi izrazi na obrazih nagovarjale z besedami: "Ja, Pepca, če bo šlo tako naprej, boste pa kmalu zibali pri vas", je smeje se vračala: "Nič hudega, saj imamo radi otroke!" To je bila najboljša taktika; zaprlo jim je sapo in z ugotovitvijo, da je čudna tako in drugače, so se odslej raje izogibale pogovora z njo.

Dogodek nekega poletja si je še posebej zapomnila. Njena mama, teta in Pepca so se z avtomobilom odpravile na celodnevni potep po belokranjskih krajih. Obljubile so, da pozno popoldne njo in prijateljice poberejo na kopališču ob Kolpi. Proti večeru so se res pripeljale, na stežaj odprle vrata in se pojoč opotekle na plano. "Janez kranjski Janez, kam greš nosit danes, med junake zbrane, rdeče bele plave..." je Pepca pomešala vse kitice skupaj in se popolnoma brez posluha drla z drugima dvema. Ljudem so se zdele smešne, ona pa je bila zgrožena: ne samo zaradi njihovega nemogočega obnašanja, predvsem zato, ker se je Pepca, ki je že drugače zbujala dovolj pozornosti, tako trapasto izpostavila. "Pojdimo štopat, punce, ženske so se napile!" je zaklicala prijateljicam in, ne da bi se ozrla, odločno zakoračila po prašnem makadamu. Ko so ji doma priznale, da so pijanost samo hlinile, ker jih je zanimal njen odziv, se je skoraj v zemljo vdrla. Čutila je, da sta svobodnjaštvo in sproščenost, na katera je prisegala njena družba, bolj za lase privlečena, če jo je bilo sram zaradi takšnega heca.

Kadarkoli sta se s Pepco resnično sprli, ji je ta opomenla: "Ti boš govorila, smrklja, še rodila nisi!" Takrat jo je močno srbel jezik, da bi rekla, da ona tudi ne, a

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da je konec leta 1994 imelo sedež v Sloveniji 35 bank, ki so imele skupaj 196 poslovnih enot in 294 agencij...
- da je znani časnikar Messori izjavil v listu *Il Corriere della Sera*: "Cerkev mora začeti znova od osnov vere, ne pa se iti pastirovanje med gayi!"...
- da je dr. Boris Paternu, profesor slavistike na ljubljanski univerzi in strokovnjak za Prešerna, podpisal peticijo skupine bivših režimovcev proti odstranitvi Kardeljevega in Kidričevega spomenika iz Ljubljane...
- da letos mineva 160 let od slavne bitke pri otoku Visu (24. maj 1866), kjer je avstrijski admiral – mariborski Nemeč – Viljem Tegetthof porazil močnejše italijansko ladjevje admirala Persana...
- da od januarja 1952 do danes neprenehoma izhaja za Slovence, ki živijo v Avstraliji, mesečnik "Misli", slovenske oddaje po radiu pa so 8. junija 1995 praznovale svoj dvajseti rojstni dan...
- da bo roman Borisa Pahorja *Težka pomlad*, ki je izšel v francoščini, doživel tudi nemški prevod...
- da bodo predvidoma v naslednjem letu izšli pri celjski Mohorjevi družbi *Izbrani spisi krščanskih apologetov*, ki jih pripravlja patrišični strokovnjak Gorazd Kocijančič...
- da je znani katoliški teolog Schoenborn, ki je od nedavna tudi dunajski nadškof, na letošnjih duhovnih vajah, ki jih je imel za papeža, govoril o pojavih satanizma v sodobni družbi...

kaj, ko je bila vajena starejše spoštovati. Pa tudi o stvarih, povezanih z ljubeznijo, je v zadregi govorila z njo. Zdelo se ji je strašno, za koliko drobnih radosti je bila prikrajšana zaradi svoje zunanosti. Le kako je mogoče biti mlad brez spogledovanja in osvajanja, nestrpnega ugibanja in medsebojnega izpovedovanja, vznemirljivega čakanja na zmenek in presranjih noči? Ko je, še študentka, po porodu ležala v bolnišnici sobi s požrešnim novorojenčkom na prsih in ponosno prebirala voščila (Hvala za orjaškega vnučka, Čestitamo za malega princa, Trikrat hura za oba...), se je nasmehnila ob misli na Pepčino priljubljeno zmerjavko. Naslednji dan je pridvela v porodnišnico na ogled delegacija, ki je zaradi številčnosti spravila v slabo voljo oddelčne sestre in sorodnike drugih novih Zemljanov. Med vzkliki "kako je velik", "kako modro se drži", "oh, kakšni majčkени prstki", "oči pa nima plavih", je uspela skrivoma dregniti Pepco: "No pa sem rodila, kaj

pravite?” Bruhnili sta v glasen smeh in nihče se ni zmenil zanju.

Obe sta imeli radi potovanja. Ona vonj železniških postaj in enakomerno drdranje vlaka, veter v laseh skozi odprta okna poštopenih avtomobilov, zdravo utrujenost, ko po celodnevem kolesarjenju zležeš v spalno vrečo in se zastrmiš v zvezdno nebo. Toliko različnih stvari jo je na vseh koncih navdušilo: divji utrip Pariza, mostički prek kanalov Amsterdama, vožnja brez karte na beneških vaporetih, v opoldanski siesti zaspane portugalske vasice, petje škržatov v dišeči Provansi, krave na pašnikih korziškega visokogorja, rumeno žveplo, razlito po kadečih se pobočjih počiva-jočega vulkana na Siciliji, češke pivnice, slepeča belina pojočih grških otokov, puščava Avstralije... Pepca je po svetu romala z avtobusi; Lurd, Rim, Sveta dežela, božjepotni slovenski kraji... Veselila se je teh poti in ji z njih prinašala številna kičasta darilca, s katerimi ni imela kaj početi: plišastega oslička z vedercema za poper in sol na hrbtu, s cerkvami potiskane robčke, plastično stekleničko v obliki lurške Matere Božje, ogromen kemični svinčnik, po katerem je, če si ga obračal, “plula” papeževa podoba. Izmenjavali sta vtise in pregledovali fotografije.

Velikokrat se je jezila na druge vernike, kako jih nič ne zanima, da niti skozi okna ne gledajo in oživijo samo ob postankih za malico. Sama je bila zadovoljna že, da se je svet okoli nje premikal in pokrajina spreminjala; kajti vedno težje je hodila in dihala in bolet jo je hrbet.

Njeno zadnje potovanje je bilo kratko – na Bokalce. Takšna, s cevko v nosu priklenjena na grgrajoč in sikajoč kisikov aparat, se ji je zasidrala v spominu. Na okenski polici fotografija njenega sinčka – Pepčinega ljubljenca – pri prvem obhajilu. Na steni majhno leseno razpelo s križanim in podoba angela. Televizija, ki ji je prinašala svet med štiri stene kletke. Pogosto je bila ob obisku zadirčna in neprijazna, a še vedno se je počutila sproščeno z njo in ji mirno zagrozila: “Veste kaj, če boste tečni, pa grem!” In spet je bila stara Pepca. Ko je enkrat ob njeni postelji presenetila duhovnika, ki je vsak petek prihajal obhajati v dom, si je zaželela, da bi imela s seboj vrečko melisnic. Bil je bolj robot kot Kristusov namestnik. Bi se Pepca spomnila? Saj ji je neštetokrat pripovedovala, kako ji je krilce kar frfotalo. Poslovili so se pred božičem. Jokala je, ko je pokrižala njo in sina. “Pazita nase, da se vama kaj ne zgodi!” Kaj bi ji rekla, če bi vedela, da jo vidi zadnjič? Bi sploh odšla?

* * *

Stranišče na štrbunk na čisto drugem koncu sveta. Na glavo obrnjenem koncu sveta. Noči s križem na nebu; to, Pepca, bi vam bilo všeč. Pa kaj vam pravim... Saj vidite zdaj vse to, kajne, da vidite, da vidiš? Tudi to... “All alone, like a country dunny...”

Vladimir Kos

Ljubezen z melodijo

*“O, blagodejni dež, ki danes smeš
močiti ustnice prežejne grude!
Še vrabčki kar naprej se veselijo,
iz sna kamelija oči odpira.*

*O, blagodejni dež, če nisi več
prevoza, daj, da si delimo trud –
oblaki se ti med potjo zgubijo,
drseč po težnosti v smereh brez tira...”*

*Dežju zares so zmanjkale posode
in šel jih je v nadmorski svet iskat.
“Do kdaj?” se grudi stisne lice v gube,
a vrabčki razočarano molčijo.*

*Še več za Svetega Duhá poljub?
Za blagodejni dež in prst brez vóde?
Še raj iz vrtnic, rib, in ptičje jate
bolí – če ni ljubezni z melodijo.*



Na zimski meji

*V pokrajini Ihára med gozdovi,
čez rob nasipa v soncu februarja,
cvetó še zmeraj zlate krizanteme,
cvetó še zmeraj tudi rožnate.*

*Gozdovi, svod nedeljski, pot, domovi,
in kar je še od lanskega viharja
ostalo, míru plete diadem
med rožnate in zlate krizanteme.*

*Zakaj se čutim srečnega z bregovi,
nasip mi pesem z rožami ustvarja,
čeprav mrazov se v soncu sveti šlem?
Prav davi je srcé pometal veter.*

O zbliževanju med kristjani

Pogovor z jezuitom patrom Egonom Sendlerjem

P. Egon Sendler, jezuit, mednarodno priznani učitelj ikonopisja in poznavalec vzhodnega sveta spada med izredne osebnosti današnjega časa. Ko pa prideš v stik z njim, odkriješ njegovo preprostost, skromnost in ponižnost, kar pripomore, da se ob njem takoj znajdeš.

Po rodu Nемеc iz Šlezije, kjer se je rodil leta 1923, je moral leta 1942 v vojsko in bil ujet v Rusiji, prav tu je odkril svoj duhovniški poklic in obenem usmeritev življenjskega dela v prid ruskemu človeku. Stopil je v jezuitski red ter študiral v Münchnu in Rimu. V študije ga je usmeril p. Prešeren, ki je bil njegov predstojnik in ga poslal v Francijo, kjer se je poglobil v bizantinsko umetnost in se spopolnil v ikonopisju ter kmalu postal učitelj te stroke na mednarodni ravni. Veliko potuje, njegove umetnine so v Medonu v Franciji, v Rimu, Libanonu in Ameriki.

Tako se je odvijal najin pogovor, seveda z osrednjo točko ikonopisja in sedanjih problemov stika z Vzhodom, predvsem z Rusijo.

(D.J.)

Kakšen je pravzaprav glavni pomen ikone?

Ikona je podoba krščanskega vzhoda, predmet češčenja, kraj molitve, kraj prisotnosti, kar pomeni, da je s pomočjo podobe prisotna duhovna podstat svetnika, še prej Kristusa. V pravoslavlju je torej ikona predmet češčenja, nimata važne vloge podoba ali umetniško delo, temveč duhovna vsebina, in prav tu je razlika med Vzhodom in Zahodom. Ikona ne izraža samo neko podobo, sliko ali podobnost, temveč božjo naravo. Povedati je treba, da je ikona že po tradiciji povezana s preteklostjo.

To pa ne velja samo za pravoslavno Cerkev, temveč sploh za vso vzhodno Cerkev bizantinskega obreda, saj vemo, da so na Vzhodu verske skupnosti, ki so povezane z Vatikanom, priznajo papeža kot poglavarja Cerkve, a se zavedajo svoje religiozne kulture.

To so unjati.

Beseda unjat ima v tem ambientu negativen prizvok, mišljeni so tisti, ki so pristopili h katoliški Cerkvi v neki težki zgodovinski situaciji, kot npr. za časa turškega preganjanja ali ko so Rusi zasedli del Poljske.

Zahodni človek težko dojame smisel ikone brez primerne priprave, težko razume to "neumnost", ki je pravzaprav izraz molitve, vere.

Ikona je človeško delo, delo ikonopisca, zato zahteva kompetentnost in sposobnost izražanja oblike in vsebine. Vzhodnjaki imajo po ikonokla-



Pater Egon Sendler med delom.

zmu v Bizancu v 8.-9. stoletju veliko spoštovanje do podobe, imajo teologijo podobe, kar smo mi na Zahodu pozabili. Zato je npr. težko razumeti, zakaj je ikona predmet takega češčenja. Obenem pa nam priča, da Bog lahko govori in se izraža po figurativni obliki.



Notranjščina cerkve z ikonami p. Sendlerja.

Koncept ikonopisca je prepisovanje ali daje možnost domišljiji posameznika, osebni kreaciji?

Ikonopisec mora dati interpretacijo objekta, a se giblje v smislu tradicije, ki daje vsebino. Na primer ikona Kristusovega spremenjenja na gori mora vsebovati to, kar opisuje evangelij, ne more sprejeti ali dodati novih oseb. Tako tradicija daje vsebino, interpretacija pa je delo ikonopisca. Interpretacija iz teološkega vidika pogloblja vsebino, daje poseben poudarek in je vedno zvesta temu, kar zahteva tradicija.

Toda ikonopisec stopa po nekih tračnicah in ima drugačen oprijem, kakor pri zahodnem umetniku.

Brez dvoma je ikona podoba vzhodnih kristjanov, to je tradicija in miselnost grških očetov. Tradicija obstaja sicer tudi na zahodu, pomislimo npr. na upodabljanje Jezusovega rojstva, kar obstaja že v prvih stoletjih upodobljeno v katakombah, na sarkofagih, itd.

Ikona se je predvsem zadnje čase zelo razširila tudi na Zahodu, bo posrečeno "sredstvo" zблиžanja dveh duš Vzhoda in Zahoda?

Zahod je spoznal ikono v letih 1920-30 z liturgičnim gibanjem, iz katerega se je razvilo kasneje ekumensko gibanje. Razumeli smo, da moramo iskati združenje Cerkev prej s pravoslavnimi potem s protestanti. Tu se začne zanimanje zahoda za ikone. Danes dobimo povsod Vladimirovo Bogorodico, tako v Rusiji, kot na Japonskem, ali tudi v Afriki, ker ima ikona svoj teološki podstat in izraža vero celotne Cerkve. V ikonografiji pa ni izključitve, npr. tudi pri pravoslavnih dobimo sliko

sv. apostolov Petra in Pavla in obstaja njun praznik.

Ali gradijo cerkve tudi arhitekti, ki nimajo vere, brezverci, lahko poslika ikono neveren človek?

Tudi neveren človek je sposoben neke interpretacije. Na Vzhodu nimamo cerkvene arhitekture, ki bi slonela na teologiji, struktura odgovarja celotni veroizpovedi. Zato arhitekti, ki so umetniki, lahko izrazijo versko misel, ker se želijo izraziti v skupnosti, ki veruje.

V ikonografiji ikonopisci dajejo neko interpretacijo, in želijo biti združeni s tradicijo. Vstopajo v svet po umetniških vrednotah. Ikone pa ne more narediti nevernik, to je jasno. Mora vsaj iskati vero.

Poznate konkretno osebe, neverne, ki so ikonopisci?

Da, poznam jih, v Parizu. Vsekakor ikonopisec mora biti dober obrtnik, umetnik, da lahko naredi ikono, sama vera ne zadostuje.

Ali zahodni človek poniža ikono s tem, da misli le na njeno denarno vrednost, da investira svoj denar v to podobo?

Obstajajo ljudje, ki kupujejo ikone, v Rusiji, v Jeruzalemu in še drugje. So ljudje, ki hočejo imeti umetnino: rusko ali iz drugih držav. Ti gotovo se ne približujejo smislu ikone. So pa ljudje, ki imajo ikono kot molitveni izraz preteklih stoletij, spominjajo se vseh tistih ljudi, ki so molili pred to ikono, drugi zopet naročajo ikono, ker je globlja od zahodne umetnine, ki je prevečkrat naturalistična.

Toda tudi ikonopisec mora živeti; tudi v srednjem veku so dobivali denar za ikone.

Kateri so najbolj upodobljeni svetniki?

Upodobljeni so svetniki, ki jih razne skupnosti častijo, npr. kadar krstijo otroka, tedaj naročijo ikono o njegovem zavetniku. Dolgo bi naštevali vrsto svetnikov obeh cerkva, tudi sv. Benedikta, zadnje čase tudi sv. Frančiška. Ker pa niso vse pravoslavne cerkve združene, ima vsaka skupnost svoje svetnike.

V bizantinskem koledarju je 2 do 3.000 svetnikov, skoro vsak ima svojo ikono. Danes imamo že tako bogato literaturo, da dobimo podobo ali ikono vseh upodobljenih svetnikov, tudi najbolj neznanih.

Na Zahodu je znana podoba sv. Trojice, kot do bro vemo, pa je na Vzhodu drugače.

Na Vzhodu prevladuje to mišljenje: Bog Oče se ni učlovečil, zato je nemogoče ga upodobiti, isto Sveti Duh.

Vzhod vidi podobo sv. Trojice v tistem prizoru, ko so se trije angeli prikazali Abrahamu. To je mišljenje grških patrov. Prve upodobitve so v cerkvi sv. Marije Velike v Rimu iz 4. stoletja in v Ravenni. Vzhod je ostal vedno zvest omenjeni upodobitvi, ker je bila po njih mnenju prikazen Trojice Abrahamu tako važna za odrešenje človeštva. Težko pa je ugotoviti, kdo je Oče, kdo Sin, kdo sv. Duh. Zato se sveta Trojica upodablja v obliki treh angelov.

Rublov jih je upodobil v krogu, in s tem poudaril pojem enotnosti. Vsak angel ima posebno gesto: eden stegne roko nad kelihom, to je srednji, drugi zopet v smislu blagoslova, tretji v smislu

sprejema. Tako je upodobljen dialog v notranjosti sv. Trojice.

Pomen barve v ikoni.

Prve knjige so približno iz leta 1500 in jih dobimo na gori Athos. Tu pa ni točno naveden simbolizem vsake barve. Vsaka barva ima svoj pomen. Npr. modra barva nas usmerja v transcendentalnost in duhovnost, rdeča je bogastvo, kri, življenje, barva mučencev, bela barva je znamenje luči. Imamo velikega filozofa Dionizija Aeropagita iz 6.-7. stoletja, ki je vnesel v barvo antagonijo, tako ima barva svoj pozitivni in negativni pomen. Bela je absolutna luč, ampak tudi odsotnost življenja, mrtvi so v belem znaku, rdeča barva je znak ognja sv. Duha, ljubezni, krvi, toda tudi peklenškega ognja, ki vse uničuje. Nimamo torej točnega slovarja posameznih barv, ker spada v kontekst časa in osebe.

Zlata barva je absolutni pomen v ikonografiji, božja luč ima prvenstveni pomen Boga, njegovo bistvo. Zlato je luč, božja luč. Sveče v cerkvi prikazujejo svetlobo zlatega okraska, ki je luč, nebo, bogastvo božje slave.

Ali vam je znano, koliko ikonopiscev je danes?

To je skoraj čudež. V Grčiji, v Atenah je bila šola za ikonopisje, kjer so poučevali za dobo 5 let in so naredili veliko fresk. Veliko cerkva imajo dela teh učencev, ki so bili v tej šoli, ki je na vseučiliški ravni. V Rusiji v času komunizma je bilo ikonopisje nemogoče, ker ni bilo mogoče dobiti, kar je potrebno za slikanje, vendar so nekateri delali skrivaj. Danes pa imamo veliko ikonografov, ki imajo izredno močno duhovno raven, najbolj



Pater Sendler pri delovni mizi.

znan je p. Zenon, v samostanu v Pskovu, kjer deluje skupina redovnikov ikonografov; ti bodo potem šli v župnije, ker je mnogo cerkva porušenih in sploh zapuščenih in so potrebne popolne prenovitve. In tu jih čaka veliko dela.

Toda tudi vi imate svojo šolo.

Začel sem pred 25 leti v jezuitskem zavodu v Medonu v Franciji, blizu Pariza.

Začeli smo nenačrtno. Prihajali so ljudje, ki ljubijo molitev, ki imajo to željo, da bi postali ikonopisci, imajo veliko potrpljenja, željo po učenju, spoznanju tehnike, starodavne tehnike, ki se je začela v 8. stoletju na Vzhodu s tempero z rumenjacom.

Koliko učencev ste imeli vi?

Veliko jih je, so tudi pravoslavni, saj jih veliko prihaja iz Vzhoda, iz Libanona in Egipta. Imam jih do 50-60 vsak teden in tako celo leto. Nekateri delajo kar dobro, so pri meni že pet, deset let. Imam tudi takoimenovane seminarje ikonografije z 20 do 25 obiskovalcev. Teh je med letom devet: trije v Parizu, v visoki Savoiji, v Genevi, v Jeruzalemu, v Sirakuzah in v Seriate.

Vsako leto imamo dvesto, dvestopetdeset učencev, nekateri so po petih-šestih letih vračajo za nasvet, za spopolnitev svojih del. Začel sem z eno lekcijo na teden, zadnje čase so se, kot rečeno, vedno bolj množili. Na leto imam 10 tečajev po 12 ali 14 učencev. Predmet teh tečajev ali seminarjev ni samo tehnika, sem spada tudi teologija, splošni pogled na celotnost ikone, predvsem duhovnost. To so nekake duhovne vaje.

Vzhodna Cerkev je akefalna, vsaka neodvisna od druge, opažamo tudi razlike v ikonah posameznih cerkva, skratka ali obstajajo razni stili?

Kadar ima nek narod zelo visoko, bogato razvejano kulturo, kot jo je na primer imelo bizantinsko cesarstvo, tedaj ima tudi sredstva, da lahko razvija, udejani to svojo umetnost. Pridejo tako v poštev velike cerkve za številne ikonopisce, za freske, mozaike; tako imamo grško, bizantinsko, rusko, bolgarsko, srbsko, romunsko ikonopisje, obstaja tudi poljska pravoslavna umetnost. Vsak narod se tako izraža v bizantinskem slogu, a obenem prinaša svojo identiteto. Podlaga je bizantinska, ker je pač krščanstvo prišlo v Rusijo po Bizancu in sicer leta 988.

V zahodnem svetu imamo znane umetnike Michelangela, Tiziana, Carpaccia itd., ali imamo take velikane tudi v bizantinski upodobitvi?

Nekateri so res velikani. Ikonopisec išče navdihnjenje pri svetniku, ki ga upodablja, torej nima modela. Ikonograf ni umetnik, ki je vnesel neko obliko, temo, idejo, temveč je orodje milosti, ne samo tradicionalne umetnosti.



Še en pogled na Sendlerjevo umetniško delo nabožne vsebine.

Imena?

To so Teofan Grški iz leta 1440, Rublov, Dionizij v Moskvi. Poznamo mnogo ikonopiscev, posebno v Grčiji, kjer so se nekateri tudi podpisovali in sicer tako: po rokah tega in tega. Smatrajo se kot orodje tradicije.

Obstajajo pa anonimni ikonopisci, posebno pri asketih.

Začetek ikone?

Ikonoklazem ali uničenje podob je razsajal okrog leta 726.

Ikona je bila enostavno podoba, to je pomen grške podobe; potem, po definiciji drugega Nicejskega koncila, je ikona postala kraj duhovne prisotnosti upodobljenega in zato predmet češčenja.

Danes ne moremo še govoriti o somaševanju, vendar mnogi zahodnjaki molijo pred podobami, ki so dragocenost vzhodne duhovnosti, vzhodne cerkve.

Kaj bi lahko še rekli o ikoni?

Ikonograf je primer, kako se lahko najde izraz vere. Ikonopisec seveda ne sme sestaviti bizan-

tinskega muzeja, temveč mora ostati v tradiciji, in dobiti izraz, ki odgovarja današnji miselnosti. Tudi izrazi današnjega časa lahko kaj doprine-sejo k ikonopisju. V 17. in 18. stoletju je bil v Ru-siji in Grčiji barok, ki je doprinesel toliko okrasja, v katerem ne moremo videti bistva ikone.

Iskati moramo nek jasen teološki koncept, pre-prostost, kot nam naroča evangelij in ga pripo-ročajo svetniki.

Barok je nekam zašel.

Sedaj smo odkrili ikono, ki mora biti avtentična, ikonopisec mora biti ponižni interpret tradicije. So pa na žalost ljudje, ki delajo ikone z namenom, da bi trgovali, naredijo kratek tečaj in že mislijo, da so ikonopisci. To pa se takoj opazi. To je žalitev vzhodnega bogastva.

Nujno je spoštovati načela, tu ne gre za neko abstraktno upodabljanje, temveč za figurativnost, skratka za telo, obraz, objekt upodabljanja. Tudi evangeliji niso abstraktnost. Ikona ni sentimentalnost, ki je lažen prikaz duha, ikona je inkarna-cija, v kateri pa ne sme izginiti bogastvo človeka. Najvažnejša stvar pa je ta, da mora biti izraženo božanstvo, skrivnost ikone, ne pa oseben izraz, temveč nova kreacija celotnega cerkvenega bo-gastva. Zato, in tega ne pozabimo, postane ikona element liturgije.

Problemi ekumenizma, zблиžanje med obema cerkvama.

Katoliški škofje, ki so sedaj v Rusiji, so dali stroga navodila: noben prozelitizem, nočemo pro-zelitizma. Kdor nas obsoja prozelitizma, ni po-šten, ker ni res: nočeno nastopati na ta način. V Medonu imamo dve reviji: ena, teološko-filozof-

ska izhaja že 20 let, naslov revije je SIMBOL in je namenjena ruskim kristjanom; polovica sodelav-cev je pravoslavne vere, ki prispevajo zблиžanju; to je revija za izobražence. PLAMEN je druga re-vija, ki izhaja že od koncila in ima 95 števil, to je bila tudi priprava na koncil. Imamo dobre stike z odprtimi pravoslavnimi ljudmi, ki radi prihajajo v Taize, imajo sicer precej težav od strani inte-gralistov. V Rusiji je danes tudi veliko sekt in imajo veliko sredstev in predstavljajo veliko nevarnost za rusko cerkev.

Še zadnje vprašanje, ste poznali p. Prešerna?

Da, bil je moj predstojnik in je bil odgovoren za vzhodne narode, on me je poslal na študije v Pariz. Nisem vedel mnogo o njem, vedel sem le, da je bil sorodnik velikega slovenskega pesnika. Imamo kar precej patrov iz Slovenije. P. Preše-ren je bil diskreten, ponižen mož, vedno nasme-jan, rad je poslušal in mu je vsakdo lahko odkrito govoril. Imel sem vtis, da je poznal dobro vsake-ga izmed nas. Sedaj je p. Pihler, specialist bizan-tinske glasbe, dela v Russicum, ima lep glas, šel je v Rusijo, da je študiral rokopise bizantin-ske glasbe, poznam še p. Žužka, ki je bil profesor carigradskega patriarha in je doktoriral na vzhod-nem institutu.

Kaj pa bi še povedali o sebi?

Prej sem bil ekonom hiše, ker smo imeli kole-gij za ruske dijake, potem od leta 1970 je postal center za študente. Ikonografijo učim predvsem sedaj, ko sem v penziji. Uporabil sem 10 let, da sem preučil ikonopisje, bil sem 10-krat v Rusiji, tudi v semenišču v Sanktpetersburgu.

Dušan Jakomin

Natečaj Radijskega odra za radijsko igro

Ob 50-letnici ustanovitve

in

ob 20-letnici smrti Jožeta Peterlina

razpisuje Radijski oder nagradni natečaj za izvirno, še neobjavljeno in nepredvajano ra-dijsko igro. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo tipkanih izvodih (format A4) do 30. junija 1996 na naslov: Radijski oder, ulica Donizetti 3, 34133 Trst. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremlje-ni z istim geslom ali šifro. Igra naj ne traja več kot 45 minut.

Natečaj je odprt vsem, ne glede na bivališče. Nagrada znaša 1.000.000 lir. Komisijo se-stavlja Umetniški svet Radijskega odra. Nagrajena igra bo izvedena v koncertni izvedbi na slo-vesni proslavi 50-letnice Radijskega odra jeseni I. 1996.

Radijski oder - ul. Donizetti, 3 - Trst
tel. 370846, fax 633307

Letos se bodo Hrvati spominjali 100-letnice rojstva univerzitetnega profesorja Andra Vida Mihičića (26. III. 1896-26.I.1992), priznanega umetnostnega zgodovinarja, kritika in pesnika. Po rodu je bil z otoka Cres, kjer se je rodil v ribiški vasi Beli. Tu so ga tudi na njegovo osebno željo pokopali 28.I.1992.

Starši so ga dali šolati na nižjo frančiškansko gimnazijo na čudovitem otočku Košljunu pri Punatu na Krku, višje razrede gimnazije je končal v Zadru in Dubrovniku. Pred samim začetkom prve svetovne vojne je začel študirati filozofijo in teologijo v Dubrovniku. Kmalu so v njem spoznali človeka nadpovprečne inteligence in široke kulture. Kot štipendista so ga leta 1924 poslali v Pariz na študij umetnostne zgodovine na Sorboni. Najbolj se je zanimal za beneške slikarje, zlasti za Tintoretta. Leta 1927 je dosegel licenciat. Študiral je tudi na šoli za žive orientalske jezike in študij uspešno končal. V Parizu je izdal v francoščini svoje prvo delo, študijo o hrvaškem kiparju Duji Peniću. Pri študiju se je seznanil s številnimi tujimi in domačimi umetniki – štipendisti (npr. z Antunom Augustinčićem).

Leta 1932 se je vrnil v domovino. Najprej je bil profesor na frančiškanski gimnaziji v Dubrovniku, potem pa na podobni gimnaziji na Badiji pri Korčuli (1932-1942). Tu ga je med vojno hudo pretresla smrt kiparja Ive Lozice, ki so ga ustrelili italijanski fašisti. Mihičić, ki je že prej sodeloval s partizani in borci korčulanskega področja, je dokončno odšel v partizane kot tajnik NOO Korčule in kot frančiškan. S pestjo ob čelu je pričakal angleškega brigadnega generala Mc Leana. Leta 1943 je odšel v Bari, od tam pa v El Shatt ob Suez. Ker je prišel v konflikt s frančiškanskimi predstojniki, je odložil habit in odpotoval na otok Vis v štab 26. divizije, ker je odlično obvladal francoščino in italijanščino. Med bivanjem na Visu je stanoval v hiši blizu Vladimira Nazorja.

Po končani vojni je bil najprej kustos Umetniške galerije v Splitu in potem za nekaj časa kustos Moderne galerije v Zagrebu. Kipar Antun Augustinčić in drugi znanci so ga nagovarjali, naj se poroči in stopi v partijo. Res se je poročil, v partijo pa ni nikoli vstopil. Postal je redni profesor na Akademiji likovnih umetnosti v Zagrebu. Umetnostno zgodovino je predaval od leta 1947 do upokojitve l. 1966. Od upokojitve pa do nekaj mesecev pred odhodom v dom upokoencev na Krku je intenzivno delal, pisal in popravljaj svoje študije, kritike in pesmi. Že prej je večkrat predaval na Radiu, nastopal pri likovnih manifestacijah in razstavah. Posamezne pesmi, članke in likovne kritike je objavljaj v raznih revijah, almanahih in časopisih doma in v tujini. Zadnjih 20 let je sodeloval tudi pri reviji **Marulić**.

Ob koncu življenja (ves čas je ostal duhovno svež, vitalen in vsestransko aktiven) je uredil svoj odnos do

Cerkve. Cerkev je prosil, naj ga spet sprejme v svojo skupnost, sanira njegov zakon in mu omogoči, da bo kot spokornik ob duhovnikovem blagoslovu mirno legel k večnemu počitku. Potem je redno izpolnjeval svoje krščanske dolžnosti. Izjavil je tudi, da ni zapustil samostana zaradi ženske, ampak zato, da bi si rešil glavo pred Italijani, Nemci in ustaši.

Kot mladenič je začel pisati pesmi, nato eseje z likovnoumetnostnega področja. Kot kritik je bil duhovit in drzen. Njegovega kritičkega peresa so se bali vsi, zlasti pa razni mazači in sleparji. V vsakem delu se je pokazala njegova klasična in sploh svetovna izobrazba. Na stara leta se je več ukvarjal s pesništvom in filozofijo. Vse njegovo življenje je bilo izpolnjeno z iskanjem Resnice in Lepote. Sam pravi: "Ko sem iskal resnico, sem blodil. Blodnje in iskanje Boga in resnice – to je moja zgodovina, a književno delo osebna izpoved." Res, iz stihov in proznih del prihaja na dan moč njegovega duha in srca. Piše in poje o Večnosti, Lepoti, Dobroti, poštenosti in časti, o svojih razmišljanjih in iskanjih, da bi našel notranji mir in srečo, zadnje pesmi pa so tudi odsev razmer ob osvobajanju domovine.

Dva velikana sta bila njegova vzornika, temelja njegove estetike. Novoheglovec in humanist Benedetto Croce, ki je leta 1925 objavil znani Manifest proti fašizmu. Croce odklanja ločevanje vsebine in oblike pri umetniškem delu. Bori se proti grupiranju umetniških ustvarjalcev v zgodovinska gibanja, šole, trende ipd. Drugi vzornik pa je bil Mihičiću pesnik Rainer Maria Rilke, v Parizu nekaj časa osebni tajnik slovitnega kiparja Augusta Rodina. Njegovo delo Misli o umetnosti je prava zakladnica modrosti. Prav tako so izredno pomembna Rilkejeva Pisma mlademu pesniku. Rilke pravi: "Nujno je samo to: samota, velika notranja samota; treba je stopiti vase ure in ure, pa nikogar srečati." In v verzih: "Biti sam, pa vsem blizu in daleč vsem..." (Prim.: Ante Starčević, Andro Vid Mihičić. Revija Marulić 1992/2, str. 203-205).

Na starost je Mihičić objavil nekaj svojih del: Sonde, Mali Lošinj 1988 (zbirka filozofsko-estetskih misli), Stopinje v prahu, Katedra čakovskog sabora Cres – Lošinj, Mali Lošinj 1988 (pesmi), Trkanje na vrata skrivnosti, IKD "Juraj Dobrila", Pazin 1990 (pesmi), Prividi in slutnje, Mali Lošinj – Beli, 1991 (pesmi in misli).

Andro Vid Mihičić je poklonil samostanu v Košljunu svojo lepo knjižnico in nekaj umetnin, svojo umetniško zbirko pomembnih hrvaških slikarjev in kiparjev pa je daroval domačima otokoma – Cresu in Lošinj. Veliko njegovih del je ostalo v zapuščini in čaka na objavo.

Martin Silvester

VINJETE

I

Planina me kliče,
vabijo višine
z volčjim ponosom,
z belino snega
in samoto.
Gaziti sneg, ki ga ni nikdar
gazil človek,
in biti sam

nad goro,
meglo
in oblaki.

Biti sam in čist.

II

Veter
je položil glavo pod perut
in zaspal na eni nogi.

Ko ga je zarja prebudila,
zamahnil je s perutmi
in odlétel

v neznano.

III

V valovih se spuščajo snežinke
na grmovje
kot metuljčki beli,
prozorni

in pokrivajo počasi s krili
sled človeka,
sled zveri
in ptic.

Padajo bleščeče bele
in krasijo strehe,

jame,
veje debel,
hiše,
sobe
in grobove.

Usipajo se.

Kosmiči padajo,
vrabci se prepirajo pod streho,
splašeni kosi letijo.

Usiplje se.

Veter travnike pometa.

Volkovi s tuljenjem grozijo.

PISMO

Kako živim?

Živim in kot starec sivim,
pravzaprav postajam bel
in se pripravljam, da se v večnost
[preselim.

Tam so mi oče in mati,
sestre in brat

in prijatelji mnogi,
pa se zavoljo te poti
včasih razžalostim,
a včasih tudi razveselim.

Noge mi klecajo,
stih turobno ihte...

Starost:

pripravljam se, da se v večnost

[preselim,

pa se za zdaj

še vsakega sončnega žarka,
otroka in cvetlice veselim.

Pa Ti, moj Andre?

Še na strni poti na Olimp
ob kozlih, nimfah, kozah?
Ponesi tudi kozličkov meh
z malo trtnega soka.

KAJ MI NISMO

Mi smo, mi smo...

toda, bratec, kaj pa nismo?

Vodniki celega sveta,
dediči Knososa, Ura,
Babilona, faraonov,
vseh kraljestev in kultur:
tudi Aten in Ravenne,
rimskega cesarstva in barbarstva,
poganstva in krščanstva,
vedno novi vitezi
na braniku kulture,
bojevniki slave,
vsi veliki,
toda brez srca
in brez glave.

NE PRIZNAVAM SMRTI

Malo svežine bi hotel,
nekaj, kar raste in se krepi,
mlado, zeleno in sveže
kot cvet snežnice pod snegom,
nekaj, kar je in kar ni,
na kar še ni padel oblak in ne senca,
nekaj belega in zelenega
z dihom rdeče barve
kot sen na listu vrtnice.

Želel bi, želel, želel,
pa star sem

in vse je v meni staro.

Tudi upanje postaja staro.

Le hrepenenje še brstí,

cvetí,

bedí;

po svetu pa je vse manj luči
in žalosti vse več

in potem – naj vse bo nič?

Protestiram!

Jaz hočem živeti v svetlobi,
v radosti,

v pesmi, ljubezni in zgodovini.

Jaz hočem živeti v Tvoji slavi, Gospod.

Zakaj mi potem duša po Tebi hrepeni
in po večnosti?

Nočem smrti in je ne priznavam.

OPOROKA

Nimam sinov, nimam vnukov.

Komu naj pesem zapustim in sanje

in velika krila Slutnje,

ki mahajo v neskončnosti?

Tebi, narod moj!

Iz tebe se v nesmrtnost vračam,

da dalje skoz podzemlje krožim

in na poljih s cvetjem se uspavam

in gradim v podzemlju sige

za lepoto in sanj svetišče.

Vse Tebi in le Tebi,

narod moj hrvaški.

Človeku trpinu – srce,

a divjakom džunglo,

da v njej še naprej rjavijo

in zveri z rjoventjem plašijo.

ZEMLJA

Milijarde so teptale zemljo,

milijarde so izginile v njej,

milijarde tudi danes jo teptajo

z motikami, lopatami in plugi,

obračajo prah svojih prednikov

in čistijo čevlje od njih,

a predniki so še vedno tu

med nami

v nas

nevidni

tihi.

Gledajo nas iz skrivališča duš,

iz bunkerja uma in srca,

z listja, drevja,

iz grmovja,

iz trave,

z vejevja debel,

s polja, iz rovov, s travnikov in njiv

in smejejo se nam sočutni, tihi

in čakajo na vrsto, da soncu

[spregovorijo:

Mi smo ponovno tu.

Na nas je zdaj vrsta,

da sanjamo

in jočemo.

ODISEJ

Luč iščem,
Vzrok prvega vzroka,
pa se megla vali iz mene.
Ni sidrišča,
ni zatočišča,
ni zavetišča,
ni pristanišča.
Obzorja so temna in globoka,
moje stopnje do zvezd in prvega Vzroka
pa kratke,
prekratke,
in k zemlji se vračam
na glavo.
Toda srce me žene dalje.
Kompas se vrti,
pada, trepeče
in nikakor ne obstane.
Naključje me v plitvine naganja,
krmilo po kamenju struga,
obzorja vsebolj motna, globoka in daljša.
Mrak, mrak, mrak,
jaz pa iščem Luč,
sončno sled,
ki bi odkrila mi resnico
in vnesla v dušo mi Boga.

NAŠA PESEM

Sestrica smrt,
ko nekega dne prideš, da nas popelješ
preko mosta
v neznani svet skrivnosti in ljubezni,
nikar ne pridi v črni žalni obleki,
pridi k nam kot sestra,
nevesta
židane volje, svetla in lahka

*kot ptica, ki sede na vejo
in s pesmijo prebuja ptičice.*

*Pridi brez maske na obrazu
in v srce nam vnese veselje,
oči nam s poljubom zapri,
da s pesmijo v duši pridemo pred Njega,
ki je po nebu zvezde razsul
in s cvetjem okrasil zemljo –
in kogar išče vse živo.*

*Nimamo pravice do zvezdnate preproge,
da pridemo do Njega.*

*Blodili smo in padali,
vendar smo šli za lučjo
in pesem žalosti mu skladali,
želeli v svet smo vnesti harmonijo,
radost med ljudi,
z lepoto okrasiti žalost kamenja
in s cvetjem puščavo duše
in samote.*

*Želeli smo pomiriti nebo in zemljo
in morje
in daljne zvezde.*

*Iskali skladje smo vseh bitij in stvari,
da spremenili bi ga v psalm vsestvari,
vsebitja in vesolja
v slavo Tebi, ki si življenje
in Ljubezen,
Izvir in Ponikva
in Pravzrok vsega.*

*Zato, sestrica Smrt, cvetličarka Neba,
nikar ne pridi mračna v mraku;
pridi k nam s pesmijo
in s pesmijo popelji nas v Večnost.*

*Tudi med trnjem in skalovjem
cvet ljubezni more vzkliti:
Usmili nas se, o Gospod, naš Bog.*

Izid fotografskega natečaja Mladika 95

Žirija, ki so jo sestavljali Edi Žerjal, Marijan Jevnikar in Sergij Pahor, se je sestala v petek, 9. februarja, in pregledala prejeta dela sedemintridesetih avtorjev. Malokateri prispevek je odgovarjal pravilom in duhu natečaja, saj je večina del izraz zasebnega življenja, bolj kot sad iskanja umetniške ali dokumentarne narave. Velika večina prispevkov je iz Slovenije, dva iz Argentine, eden iz Avstralije, trije so iz Gorice, medtem ko je Tržaška popolnoma zatajila.

Med redkimi deli, ki so odgovarjala natečaju, je Žirija podelila prvo nagrado **Janezu Korošinu** iz Ljubljane, ki je poslal tri dela. Nagrajen je bil posnetek procesije z naslovom **Pot k svetlobi** zaradi izrazito grafične obdelave, ki se izraža v dramatičnem kontrastu množice, s katerim avtor še poudarja vsebinski del slike. Zaslužil je prvo nagrado.

Drugo nagrado prejme **Klemen Kunaver** iz Ljubljane za **Zimsko idilo**, v kateri je znal spretno izkoristiti elemente kozolca, da je plosko zasneženo zimsko pokrajino oživil z ritmom črnobelih pramenov, ki še poudarjajo belino ozadja in položaj kozolca.

Ocenjevalna žirija je izkoristila možnost odkupnih nagrad in je predlagala odkup treh del in sicer barvno sliko **Dagmarja Mlakarja** z dragocenimi vodnimi odsevi poletne gozdne pokrajine, črnobel posnetek Frančiškanske cerkve z elementi tromostovja v Ljubljani, delo **Blaža Kandusa** iz Ljubljane, ter sliko igre odsevov z naslovom **Dvojnica Matjaža Ličerja** z ljubljanske gimnazije Ledina.

Ta pregrenka mandrjanca Bruna Pertot

Ob izteku zime semena in rastline ponorijo, razganja jih od življenjske sile, moči in sreče. Ko bi vedeli, kaj vse se pretaka v njih žilah, žilicah in cevkah, bi se ne nehali čuditi.

Od vsega, kar klije, raste in poganja v bregu že v prvih za silo mlačnih dneh, obiramo svilene liste in poganjke, natanko tako kot so to počele naše stare mame in žene iz neke epsko obarvane davnine, ko so vse to povezovale v šopke in jih nosile na tržnico v mesto, morda najbolj na Rusi most. Pa kaj so vezale v te šopke? Vršičke mete, melise in "mandrjance": slednja je ostro in grenko dišeča vrsta divje kamilice, "*Tanacetum parthenium*" iz družine košaric (lat. Compositae); v šopku ni smelo manjkati koromačevo srce in prav srce (prav kruto, ne?!). Vendar je koromač obdarjen s tako milostjo in srečo, da mu na mestu, kjer smo mu ga odščipnili, zraste nešteto novih mladih src, prav tako zeleno utripajočih.

Zakaj so izbirale prav te poganjke in ne morda katerih drugih? Ker le ti in samo ti, lepo oprani in drobno sesekljeni se skladno ujemajo z ocvrtim jajcem: na oko, fitaljo ali na mehko zapacano: samo dva lističa poprove mete in dva melise in koromačevo srce, "mandrjanca" pa komaj za spoznanje (o, je grenka in zdravilna, če jo samo na rahlo oplaziš s krilom!). Morda pa so te naše žene poznale sedaj že skoraj pozabljeno resnico, da vsak zemeljski pas rojeva to, kar je do pičice načrtovano za človeka, ki je vzklikal na njem in je zato najbolj primerno in potrebno za tisto podnebje in za tisto telo in tisti letni čas.

Teo je prihajal nekaj let ob koncu zime, ko je bilo treba okopati to in ono. Prihajal je z veliko počrnelo ponvo in z razliko od drugih, ni maral malice in kosila, le da si mu dovolil, da si je sam nekaj pripravil. In točno opoldne je iz Teove ponve cvrčalo, dehtelo in se kadilo. Naših, sicer odličnih testenin, ni



"Mandrjanca"
(*Tanacetum parthenium*).

imel prav nič v časteh in to se nam s časom ni zdelo prav nič več čudno, ko so se pred našimi neizkušenimi in začudenimi očmi vrstila slastna in nam še nepoznana čuda: divji regrat z ocvirki in slanino, ržena ali ajdova pogača z divjim medom, dušena jabolka, gosja frtalja in še kaj. Za slednjo je vselej vprašal, če sme nabrati nekaj "trave". In glej: Teo je obiral prav naša štiri znana zelišča, vsa osvežujoča, očiščujoča in pomlajujoča. A kako bi se moglo drobno kokošje jajce kosati s tistim od gosi, ki ga je bilo težko razbiti in je dobesedno napolnilo veliko in počrnelo ponev?

Teo se neke pomladi ni vrnil. Poslal nam je pozdrave iz Amerike, kjer se je zaposlil kot lesni inženir. Kopal pa je kakor izurjen in večš kopač, ki ima zemljo rad in jo obvlada.

Ko zadiši po Vstajenju in je treba okopati to in ono, oživi spomin na Tea in njegove malice in kosila. Lepo je sestiti k mizi, kjer čaka gosje jajce z zelišči (zakaj ga ne bi okrasili z lističi, ki so ostali?) in vabi regrat v solati s slanino ali brez in veš, da boš nadaljeval še z ajdovo pogačo z medom ali s tistimi jabolki, ki se z olupkom vred dušijo v ponvi in jih bo treba zdaj zdaj pretlačiti v gost in trden hribček: z leti smo jih prav nečimrno prikrojili: posuli smo jih s cimetom, vanilijo in sladkorjem v prahu, okrasili z rozinami, zdrobljenimi orehi in pinoli, pa še v hladilnik smo jih postavili včasih in jih načipkali s trdo tolčeno smetano, če je bil slučajno kdo pri hiši in je priganjal čas! Kdo bi jih prepoznal? Jabolka namreč – celo s kutinami smo jih tu in tam nadomestili.

Vse to? Vse to. A brez skrbi, saj s trdim delom vse zgori. In pa, je še nekje napol pozabljeno zelišče, nabito z dragocenimi grenčinami, zdravja, sreče in lahkih nog, zelišče, ki zdravi dušo in telo: ime mu je post.



Divji regrat
(*Tarassacum officinale*).

Kulturna srečanja v Peterlinovi dvorani

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je glavni pobudnik in organizator kulturnih večerov v Peterlinovi dvorani. Ponedeljkova srečanja nudijo poleg kulturnega užitka tudi priložnost za družabnost, ki je med razstresenimi slovenskimi udi v mestu še kako potrebna. Prvo srečanje v februarju je bilo v ponedeljek, 5. februarja. Gost večera je bil predsednik SLS Marjan Podobnik, ki je govoril o aktualnih političnih vprašanjih v Sloveniji. Naslednji ponedeljek, 12. februarja, sta DSI in Slovenska prosveta skupaj priredila Prešernovo proslavo, na kateri so razglasili zmagovalce literarnega in fotografskega natečaja Mladike ter razdelili priznanja Mladi oder 95. Govor na proslavi je imela gospa Lučka Kremžar De Luisa, za glasbene točke pa so poskrbeli gojenci Glasbene matice. Govor in izide natečajev objavljamo posebej. V ponedeljek, 19. februarja, je popotnik Bruno Križman predaval na temo "Alah habak – z nahrbtnikom po Iranu" in svoje predavanje popestril z diapozitivi. Zadnji ponedeljek v februarju je o problemih bioetike predaval teolog dr. Anton Mlinar. V ponedeljek, 4. marca, so v društvu posvetili večer domači politični problematiki. O manjšinskih dilemah v luči predvolilne si-



Pokrajinski tajnik SSK Peter Močnik in deželni tajnik Martin Breclj v Peterlinovi dvorani.

tuacije sta spregovorila pokrajinski tajnik SSK Peter Močnik in deželni tajnik Martin Breclj. V ponedeljek, 11. marca, so v Peterlinovi dvorani predstavili študijo zgodovinarja Darka Friša "Ameriški Slovenci in katoliška cerkev 1871-1924".

Na tem mestu naj zabeležimo še dve razstavi, ki jih je DSI priredilo v

sodelovanju s Černetovo knjižnico in Slovensko prosveto. Ob Prešernovem prazniku so pripravili zanimivo razstavo Prešernovih tiskov v slovenščini in v tujih jezikih. V sredo, 13. marca, pa so v Peterlinovi dvorani odprli zelo lepo razstavo akademske slikarke primorskega rodu Mire Ličen Krmpotić.



Predsednik Slovenske ljudske stranke Marjan Podobnik gost DSI. Teolog dr. Anton Mlinar je predaval o bioetiki.

Fotografiranje brez kamere

Predsednik mladinske komisije Mednarodne zveze fotografske umetnosti (FIAP) Kurt Batschinski iz Bejljaka (Nürnbergstr. 43, A-9500 Villlach) je poskrbel za natis lepo oblikovane brošure na 72 straneh v nemščini, angleščini in francoščini Otroci fotografirajo brez kamere. Gre za prikaz izvirne pedagoške metode slovenskega fotografskega mojstra Vlastje Simončiča za uvajanje otrok v svet fotografije in umetnosti. Izšla je v 3.000 izvodih, krasijo pa jo črnobeli in barvni posnetki izdelkov njegovih mladih, večinoma gorenjskih učencev. Decembra lani so jo predstavili na kongresu FIAP v Španiji ob udeležbi 56 državnih delegacij. Simončič, ki je tudi dragocen sodelavec naše revije, bi vsekakor zaslužil prikaz svoje metode tudi v slovenskem jeziku.



“Narava mi je odkrila mnoge skrivnosti,” je napisal na hrbtno stran tega avtoportreta mojster fotografije Vlastja Simončič.

Slovinci v Združenih državah Amerike

V razmiku nekaj dni je nanoslo, da so v Trstu predstavili dve pomembni knjigi o Slovencih v Združenih državah.

Slovenski klub ter Narodna in študijska knjižnica sta 6. marca poskrbela za tržaško predstavitev študije prof.

Matjaža Klemenčiča o Slovencih v Clevelandu, ki je izšla lani v Novem mestu v angleščini z naslovom Slovenes of Cleveland. Kljub naslovu ne gre le za prikaz najmočnejše slovenske skupnosti v Ameriki, temveč za skladovnico podatkov tudi o splošnej-

ših vidikih slovenske etnične skupnosti v ZDA, ki po samoopredelitvi na ljudskem štetju leta 1990 šteje več kot 124.000 članov. Na predstavitvi sta poleg avtorja spregovorila profesorja Jože Pirjevec in Majda Kodrič.

V Društvu slovenskih izobražencev pa so 11. marca predstavili knjigo dr. Darka Friša iz Maribora Ameriški Slovenci in katoliška Cerkev 1871-1924, ki je izšla pri celovski Mohorjevi. O delu so spregovorili dr. Andrej Vovko, prof. Majda Kodrič in avtor.

Oba večera sta poudarila, kako dragocena, živahna in premalo poznana je skupnost, pri kateri izguba jezika še ne pomeni izgube zavesti o poreklu. Slovenska identiteta je tako naravnost eksplodirala ob osamosvajanju Slovenije, je dejal prof. Klemenčič in napovedal, da se bo to gotovo poznalo pri štetju leta 2000, ko se bo ljudem tudi veliko lažje opredeljevati, saj so bili za nekatere dolgo Avstrijci, potem pa Jugoslovani. Vloga slovenskih župnij, ki postajajo vse bolj žrtve razkrajanja tradicionalnih naselbin, pa je bila doslej zelo pomembna pri ohranjanju identitete, kot je izpričal drugi večer.



Dr. Andrej Vovko, dr. Majda Kodrič, avtor dr. Darko Friš in predstavnik celovške Mohorjeve Ivan Oven na predstavitvi knjige v Peterlinovi dvorani.

Leva sredina in tržaški Slovenci

Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček (Ul. Gallina 5, 34122 Trst) je 23. februarja predstavil prvo iz paketa štirih novih knjig svoje zbirke "belih pričnikov", ki je tako dosegla številko 19.

V Vilfanovi dvorani so književnica Ivanka Hergold, časnikar in politik dr. Drago Legiša ter avtor dr. Rafko Dolhar predstavili delo *Leva sredina in tržaški Slovenci* – I. del. Večer je vodil Ivo Jevnikar. Knjiga govori o uvajanju nove vsedržavne politične formule na Tržaškem v letih 1962-65, ko je bil ravno odnos do slovenske manjšine preizkusni kamen za novo zaveznitvo.



Dr. Drago Legiša, Rafko Dolhar, Ivanka Hergold in Ivo Jevnikar na predstavitvi v Vilfanovi dvorani.

Umrli pisatelj Igor Šentjerc

Pri Regensburgu v Nemčiji je 27. januarja umrl pisatelj Igor Šentjerc. Prav do zadnjega je bil doma skoraj pozabljen, ker se je leta 1953 iz političnih razlogov zatekel v München, začel pisati v nemščini in dosegel lepe uspehe v novem okolju. Izdal je tako družinske in vojne kot lahkotne zgodovinske in ljubezenske romane, kriminalke in povesti za mladino, delno s psevdonimom. Slovenci v matici (argentinski Slovenci so vsaj prva leta še sledili njegovim objavam) so ga nanovo odkrili zaradi poročila prof. Helge Glušič 4. januarja letos v Književnih listih ljubljanskega Dela.

Šentjerc se je rodil 31. januarja 1927 v Slovenj Gradcu. Med vojno je bil na prisilnem delu v Nemčiji, nato na ruski fronti, v jugoslovanski arma-

di, mornar, nato prevajalec. Postal je urednik PP (Petkova panorama, pozneje Petkov poročevalec), tednika z naklado 80.000 izvodov, ki je bil za partijo "zapadnjaški" in senzacionalističen, zato ga je sklenila likvidirati, Šentjerc pa je pred kazenskim pregonom pobegnil. O tem najdemo podrobne podatke v študiji Aleša Gabriča *Socialistična kulturna revolucija*.

SODOBNOST V ZAMEJSTVU

Zadnja številke ljubljanske revije *Sodobnost* v letu 1995 je bila v dobri meri posvečena Slovencem v Italiji. Glavni urednik Ciril Zlobec je prispeval uvodnik, sledi intervju prof. Ivana Verča z Markom Kravosom, nakar je devet leposlovnih in esejističnih prispevkov zamejskih avtorjev.

TEČAJ LEPE GOVORICE

Radijski oder je tudi letos pripravil tečaj lepe govornice, to je tečaj o pravilnem in lepem slovenskem govoru, ki je namenjen vsem, posebno pa še mladim, ki želijo nastopati v javnosti, bodisi kot igralci, govorniki, predavatelji in podobno. Tudi letos se je na tečaj prijavilo lepo število slušateljev, kar pomeni, da so take vrste dejavnosti potrebne. Tečaj se odvija v Peterlinovi dvorani enkrat na teden, in sicer ob četrtekih.

P. KALIST 85-LETNIK

V Chicagu je v slovenski župniji Sv. Štefana 23. januarja praznoval 85-letnico frančiškanski pater dr. Kalist Langerholz. Preden je tam prevzel "kaplanske posle", kot piše Slovenska država, je predaval na ameriških univerzah. Rodil se je v Beljaku, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1933 v Ljubljani.

PREŠERNOVE PROSLAVE

Osrednja proslava ob dnevu slovenske kulture 7. februarja v Cankarjevem domu v Ljubljani je imela nekoliko tržaški predznak. Slavnostni govornik je bil lanski Prešernov nagrajenec, tržaški pisatelj Alojz Rebula. Iz Trsta so bili še režiser Sergij Verč, scenograf Klavdij Palčič, kostumografinja Marija Vidau, povezovalka Ivana Placer, pa še nekateri recitatorji.

Veliko Prešernovo nagrado sta prejela pesnik Venko Taufer in plesalec Vojko Vidmar. Nagrade iz Prešernovega sklada pa so prejeli: igralec Brane Šturbej, scenograf Marko Japelj, pevka Milena Morača, pisatelj Vlado Žabot, oblikovalec Zdravko Papič in pesnik Uroš Zupan.

Tudi v zamejstvu se je zvrstila kopicca Prešernovih proslav. Osrednji sta bili 8. februarja v Trstu in 9. februarja v Gorici, obakrat v priredbi Slovenske prosvete, Zveze slovenske katoliške prosvete in Zveze slovenskih kulturnih društev ter z enakim kulturnim sporedom. Le mladi govornici sta bili različni: Matejka Grgič v Trstu in Erika Jazbar v Gorici.

Omeniti je treba vsaj še Prešernovo proslavo 10. februarja v Špetru in 4. marca v Naborjetu v Kanalski dolini. V Reziji pa so za to priložnost izdali zgibanko v slovenščini z orisom zemljepisnih, zgodovinskih in kulturnih značilnosti doline.

Nagrade dr. Frane Tončič

Slovenski visokošolski sklad Sergij Tončič iz Trsta je 5. marca razglasil zmagovalce natečaja za diplomska in druga dela zamejskih visokošolcev Dr. Frane Tončič za leto 1995. Tokrat je sodelovalo 18 kandidatov. Nagrado je prejela dr. Marta Verginella iz Trsta za študijo, ki ji je prinesla znanstveni doktorat, Odnos do življenja in smrti na tržaškem podeželju. Oporoke v Bregu (1819-1904). Priznanja so prejeli Alessandra Zeriali, Kajetan Kravos in Barbara Zlobec, pohvale pa Valentina Busechian, Katja Colja, Aleksander Panjek in Tanja Vessel.



Predsednik sklada Boris Kuret izroča nagrado dr. Marti Verginella.

KULTURNO USTVARJANJE SLOVENCEV V JUŽNI AMERIKI

To je naslov zbornika 18 predavanj, ki so se oktobra 1993 zvrstila v Ljubljani na simpoziju ob 60-letnici Duhovnega življenja. Priredila sta ga Slovenska izseljenska matica in Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, posvečen pa je bil tudi širšim vidikom življenja Slovencev v Južni Ameriki. Sodelovali so strokovnjaki iz matice, Argentine in Trsta. Zbornik na 231 straneh je uredila dr. Irene Mislej, izšel pa je v zbirki Razprave Filozofske fakultete.

DEŽELNI FUNKCIONARJI

Dr. Ivan Lasič je bil pred kratkim imenovan za ravnatelja tiskovnega urada pri deželni vladi Furlanije-Julijske krajine v Trstu. Zanimivo je, da sta rojaka tudi voditelja tiskovnih agencij deželne vlade Sergij Vesel in deželnega sveta Jurij Slama. Manj znano pa je dejstvo, da je slovenski del deželne službe za prevajanje in stike z javnostjo, kjer je v službi še funkcionar dr. Marijan Bajc, skorajda izginil, saj kljub smrtim in premestitvam njegovih članov že dolga leta ni novih namestitev.

PLANINSKA DRUŽINA

Planinska družina Benečija, ki je bila ustanovljena leta 1992, lepo napreduje. Zdaj ima več kot 150 članov. V zadnjih mesecih je pripravila vrsto srečanj in drugih odmevnih pobud, v načrtu pa ima postavitev planinske kočice pod vrhom Matajurja.

27. PRIMORSKA POJE

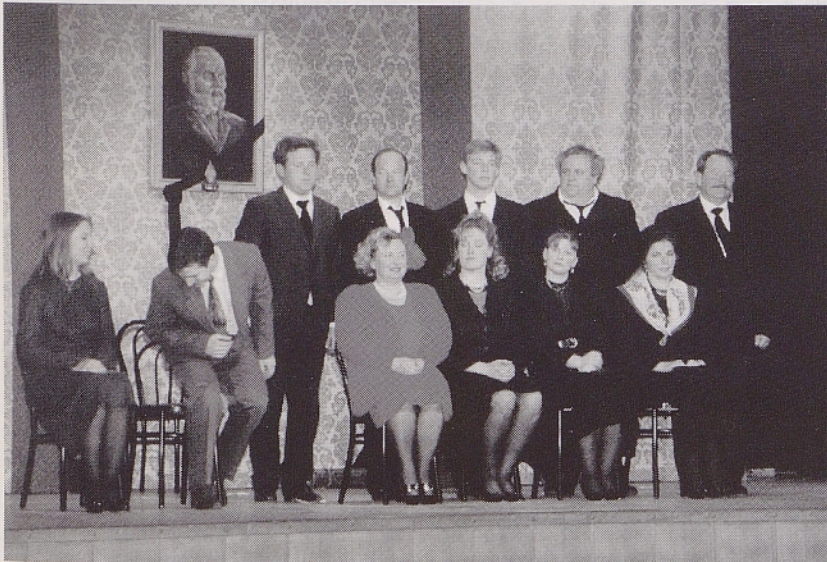
V Renčah je bil 9. marca prvi koncert letošnje 27. revije Primorska poje, ki jo prireja Zdrženje pevskih zborov Primorske in Zveza slovenskih kulturnih društev. Do zadnjega koncerta, ki bo 14. aprila na Trbižu, se bo na obeh straneh meje predvidoma zvrstilo 138 zborov (42 iz zamejstva) na 23 koncertih (8 na italijanski strani meje).

UMRL DUHOVNIK KLINKON

V Šempetru je 16. januarja umrl starosta primorskih duhovnikov Karel Klinkon. Rodil se je 2. novembra 1905 v Tolminu. V duhovnika je bil posvečen leta 1932 v Gorici. Na zloglasnem "tolminskem procesu" proti duhovnikom je bil leta 1951 obsojen na devet let strogega zapora.

KRAVOS PREDSEDNIK PEN-KLUBA

Tržaški pesnik in urednik Marko Kravos je bil izvoljen za novega predsednika slovenskega centra PEN. Pred njim je bil na tem mestu Boris A. Novak. Letos je 75-letnica te mednarodne organizacije književnikov.



Igralska skupina prosvetnega društva Štandrež je letos naštudirala Nušičevo komedijo "Žalujoci ostali", s katero uspešno nastopa po naših odrih. Na posnetku prizor s predstave pri Sv. Ivanu v Trstu.

KNJIGA O ŠKOFU FOGARJU

V zbirki biografij *Civiltà della memoria*, ki jo izdaja založba Edizioni Studio Tesi v Pordenonu in v kateri sta že izšli italijansko pisani monografiji Alojza Rebule o msgr. Jakobu Ukmarju in Borisa Pahorja o pesniku Srečku Kosovelu, je zdaj izšel življenjepiš priljubljenega tržaškega škofa msgr. Luigija Fogarja. Napisal ga je časnikar Guido Botteri, ki je za isto zbirko že predstavil Fogarjevega naslednika, nadškofa Santina.

Msgr. Fogar, ki se je rodil v furlanski družini v Gorici leta 1882, je postal leta 1923 škof v Trstu. Še danes je živ spomin na njegovo obrambo Slovencev in Hrvatov pred fašističnim nasiljem, zaradi česar se je moral leta 1936 odpovedati škofiji in se umakniti v Rim, kjer je umrl leta 1971. Do konca je imel prijateljske stike z mnogimi Slovenci, ki jim je tudi pomagal med vojno in po njej.

SADA TE POVIEEN

Kulturno društvo iz Benečije *Studenti* je izdalo zbirko pravljic iz Nadiških dolin v narečju in italijanskem prevodu *Sada te povien – Ora ti racconto*. Za svojo diplomsko nalogo jih je zbrala Raffaella Iussa pri 70-letni Ilde Chiabudini v Ščigli. Uvod je napisal Milko Matičetov.

POSMRTNA ZBIRKA

Kulturno društvo *Sovodnje* je izdalo zbirko pesmi in peroriseb pred poldrugim letom umrlega domačina Franja Rojca Mladim srcem. Uredila sta jo profesorja Emil Devetak in Marija Češčut. Le malo po predstavitveni prireditvi pa je umrla avtorjeva vdova, prosvetna delavka Nada Hmeljak Rojec.

KULTURA MED VOJNO

Pri založbi *Enotnost* je prof. Emil Cesar na 570 straneh izdal študijo *Slovenska kultura v obdobju okupacije in narodnoosvobodilnega boja od aprila 1941 do 8. septembra 1943*.

SLOVENCİ IN DRŽAVA

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je izdala zbornik *Slovinci in država*. V njem so prispevki 39 avtorjev, ki so sodelovali na posvetu s tem naslovom novembra 1994. Uvodni prispevek je napisal rajni akademik dr. Bogo Grafenauer.

Marijanišče dobiva novo podobo

Marijanišče na Opčinah dobiva novo podobo. Obnovitvena dela, ki jih vodi Tone Bedenčič, SDB, lepo napredujejo. Portal bodočega bogoslužnega prostora so 31. januarja simbolično blagoslovili tudi kot temeljni kamen celotnega mladinskega verskega in kulturnega središča. Drugi del obnove se je končal, v teku je tretji del.



Stavba Marijanišča na posnetku v jeseni 1995, ko še ni bila pod streho.

UMRL SLIKAR VLADIMIR RAŽEM

V Trstu je 31. januarja umrl pomorščak, ljubiteljski slikar – marinist Vladimir Ražem. Rodil se je 5. junija 1908 na Opčinah, od koder se je družina leta 1921 zatekla v Ljubljano. Zaposlen je bil v vojni in trgovski mornarici do upokojitve leta 1967. Razstavljal je malo, prvič samostojno leta 1969.

ZGODOVINOPISNA BIBLIOGRAFIJA

Ob robu 18. mednarodnega kongresa zgodovinarjev v Montréalu sta Znanstveno raziskovalni center SAZU in Inštitut za novejšo zgodovino konec leta 1995 v angleščini izdala bibliografijo knjig in razprav o slovenski zgodovini, ki so izšle v tujih jezikih. Olga Janša Zorn, Eva Holz in Nataša Kandus so pod naslovom *Slovenian Historiography in Foreign Languages, published from 1918-1993* na 118 straneh predstavile 1109 enot. Uvod je prispeval dr. Sergij Vilfan.

NEMŠKA KULTURA V GORICI

Inštitut za družbeno in versko zgodovino iz Gorice je konec lanskega leta izdal zbornik *Cultura tedesca nel Goriziano*. Uredil ga je prof. Sergio Tavano. Na 360 straneh je objavljenih enajst referatov s seminarjev iz let 1991 in 1993 o nemški kulturi na Goriškem.

POGLEDI ŠT. 4-5

Raziskovalni inštitut *Studia Slovenica*, katerega duša je prof. Janez Arnež, je izdal novo številko razmnoženih *Pogledov* s kopico zanimivih sestavkov o avtorjih, publikacijah in arhivskih virih v zdomstvu.

VATIKANSKI DIPLOMAT JURKOVIČ

S pomembno službo na Državnem tajništvu se je v Vatikan vrnil z nunciature v Moskvi msgr. dr. Ivan Jurkovič. Slovenski cerkveni diplomat je pred tem služboval v Južni Koreji in Kolumbiji. Rodil pa se je pred 43 leti v Banjaloki pri Kočevju.

JUDEŽEVI GROŠI

Plodoviti pisatelj Tone Brulc iz Argentine je na skoraj 400 straneh izdal v Ljubljani prvo knjigo obsežnega dela Judeževi groši, ki je postavljeno v čas vojne in revolucije na Slovenskem. V samozaložbi je za njen izid poskrbel bivši predsednik Slovenske kulturne akcije Andrej Rot, ki je zadnja leta v slovenski prestolnici na čelu Radia Slovenija.

29. KRAŠKI PUST

Na Opčinah pri Trstu je bil 17. februarja 29. Kraški pust. Sodelovalo je osem vozov in pet skupin pustnih šem. Prvo mesto so dosegli pustni navdušenci iz Saleža in Zgonika, drugo Šempolajci, tretje Bazovci.

P. ALEKSIJ BENIGAR

V Rimu je bilo 22. in 23. februarja srečanje o frančiškanskem patru dr. Aleksiju Benigarju. Rodil se je 28. januarja 1893 v Zagrebu slovenskim staršem, umrl pa je 1. novembra 1988 v Rimu. Doktoriral je na Vzhodnem inštitutu v Rimu, delal na Hrvaškem, 25 let kot misijonar na Kitajskem, nato v Rimu, kjer je med drugim leta 1974 izdal v hrvaščini življenjepis kardinala Stepinca.

21 SRENJ NA TRŽAŠKEM

Skoraj 400 članov iz 21 srenj ali jusov na Tržaškem je 25. februarja sodelovalo na občnem zboru Agrarne skupnosti, ki jih povezuje, v Prešernovem gledališču v Boljuncu. Jasno sta prišli na dan zahtevi po priznanju skupne lastnine omenjenih srenjskih oz. jusarskih skupnosti in po bistveni soudeležbi pri odločanju o načrtovanem kraškem parku.

75 LET ZVEZE

SLOVENSКИH ZADRUG

V Celovcu je bila 28. februarja slavnostna seja Zveze slovenskih zadrug ob 75-letnici te pomembne koroške organizacije. Njen predsednik je Miha Antonič. Danes povezuje osem posojilnic, pet blagovnih in eno živinorejsko zadrugo, zaposluje pa 300 ljudi.

NOVI VELEPOS LANIK V RIMU

Z začetkom februarja je nastopil v Rimu novi veleposlanik Republike Slovenije, prof. Peter Bekeš. Nasledil je veleposlanika Marka Kosina.

Zapisnik komisije 24. literarnega natečaja Mladike

Dne 6. februarja 1996 se je sestala na sedežu Slovenske prosvete ocenjevalna komisija za pesmi in prozo 24. literarnega natečaja Mladike in ocenila 61 ciklov pesmi in 16 črtic in novel, skupaj 122 prispevkov.

Komisija je prebrala in pretresla vse prispevke in ugotovila, da so prišli iz vseh slovenskih pokrajin, zamejstva in zdomstva: dva iz Kanade, eden iz Avstralije, eden iz Japonske, dva iz Gorice in eden iz Trsta. Vsi ostali (skupaj 115) so dospeli iz Slovenije.

Komisija se je odločila, da podeli vse nagrade, ker so dela uspela in dosegla zadovoljivo umetniško višino.

Odločila se je za naslednje nagrade:

PROZA

Prvo nagrado je dobilo delo **“Tako sama kot...”**, ki je prišlo pod šifro Romanje.

Motiv je zajet iz neslovenskega okolja, vendar je poln slovenskega občutja v spominjanju varuške. Napisan je z umetniškim talentom in živim realističnim očesom.

Avtorica je **Katarina Mahnič** iz Melbourn v Avstraliji.

Drugo nagrado prejme novela **“Čodra”**, ki je prišla pod psevdonomom Ilegalc.

Zgodba je napisana s pisateljsko večino in umetniško močjo in pripoveduje o partizanskem likvidatorju, ki ga po vojni oblast izloči iz režimskih struktur.

Avtor je **Andrej Makuc** iz Šentjanža pri Dravogradu.

Tretjo nagrado prejme novela z naslovom **“Soška”**, ki je prišla pod psevdonomom Prevzetnež.

Gre za motiv človeka, ki hodi na boljši trg iskat razglednice iz avstrijskih časov. Motiv je izpeljan z umetniško večjo roko in s primorsko aluzijo.

Avtor je **Andrej Arko** iz Ljubljane.

Komisija priporoča za objavo še novelo **“Pesem za Evridiko in glas”**, ki je prišla pod psevdonomom Evridika, avtorica je Barbara Simoniti iz Slovenj Gradca, in novelo **“Mamine slike”** pod psevdonomom Svetlodolska avtorice Barbare Vrbovšek (Svetin) iz Štor pri Celju.

POEZIJA

Prvo nagrado prejme cikel pesmi **“Malo nostalgije, a ne preveč”**, ki je prispel pod šifro Malo nostalgije.

Pesmi odlikuje čut za naravo, pristnost čustva, kulturna širina in usidranost v slovensko atmosfero.

Avtorica je **Miša Shaker** iz Ljubljane.

Drugo nagrado prejme cikel pesmi, ki je prispel pod psevdonomom Ženjak. Pesmi oblikuje smisel za fineso in subjektivnost občutja ter bogato pesniško izražanje.

Avtorica je **Marija Škorjanec Kosterca** iz Ljubljane.

Tretjo nagrado prejme cikel pesmi **“Osojnost”**, ki je prispel brez šifre. Pesmi odlikuje prefinjenost občutja s težnjo po duhovni poglobljenosti in po modernem izražanju.

Avtorica je **Barbara Simoniti** iz Slovenj Gradca.

Komisija priporoča za objavo še naslednje cikle: otroške pesmi Ljiljane Spasojevič iz Ljubljane, pesmi Marka Hudnika iz Radovljice in cikel pesmi Nelde Štok Vojska iz Marezig.

V Trstu, 6.2.1996

Dušan Jelinčič: Prazne sobe

Tržaški pisatelj Dušan Jelinčič je do zdaj izdal potopisno povest **Srečanje nikjer** o življenju v Palestini in delo v kibucu in dva alpinistična romana: **Zvezdnate noči**, zanj je dobil leta 1990 tržaško literarno nagrado Vstajenje, in **Biseri pod snegom**. Zvezdnate noči so bile prevedene 1994 v italijanščino in so do zdaj doživele tri izdaje. Letos pa je izdal pri založbi Devin v Trstu roman Tema na pomolu in zbirko novel pri Lipi v Kopru **Prazne sobe**.

Novele Prazne sobe je uredil Miran Košuta, spremene besede Knjigi na pot je napisal Janez Povše, avtor pa je knjigo posvetil pokojnemu bratu Zlatku. V knjigi je devet novel, ki so zajete iz pisateljevih potovanj po svetu, iz velikih mest, kjer se ob bogastvu in ob razkošju stiskajo lesene barake, dostikrat pa zadostujejo cunje ali časopisi za prenočevanje na cestah ali železniških postajah. Ob limuzinah in lepo oblečenih ljudeh se preletavajo otroci, ki prodajajo karkoli in spretno kradejo, deklice in otroci pa prodajajo svoje telo, da preživljajo starše, brate in sestre. Pisatelj z njimi sočustvuje, trpi in se čuti krivega, ker jim ne more pomagati. Globoko premišljuje o krivicah, ki vladajo na svetu, jezi se in prepira z odgovornimi, ničesar pa ne more spremeniti.

V noveli **Carmen** se pelje pisatelj v starem avtobusu in prisede k njemu mlada Carmen. Spregovorita nekaj besed, ko se ji pridruži domačin Antonio in ji ponudi sto pesov za ljubezenski sestanek. Pisatelja kupčija pretrese, ona pa mu odvrne: "Revna sem. Vsak peso, ki pride v žep, je dobrodošel, tako da ne smem biti izbirična." Pojasni mu, da so na svetu dve vrsti ljudi, tisti, ki se rodijo na pravilni strani, in tisti, ki se rodijo na napačni! Prosi ga še za naslov, da mu bo pisala in "poslala nekaj lepega", nato izstopi, pisatelj pa vzdihne: "Moja uboga mala Carmen, tisto življenje, tista stvarnost in tista usoda, ki si jih ti že zdavnaj spoznala, jaz pa jih ne bom nikoli."

Kratka vožnja in odprla se mu je "napačna stran" sveta in življenja, da se je prestrašil, Carmen pa mu je izustila trde besede: "Revček, kaj sem te prestrašila?" Res je, ti si revna, Carmen, jaz pa sem revček!

V velikem pristanišču ob oceanu, poleti, po polnoči, neznosno vročino preganja s sprehajanjem po cestah. "Srečam vrsto mladih deklet, ki se mi ponujajo. Ljubezen za plačilo. Nimajo videza prostitutk, le mladih deklet, ki si služijo vsakdanji kruh s svojo deklinškostjo... Najmlajša ima naravnost mil pogled, dober, nadvse otroški, nedolžen: ves svet ima v očeh."

Ko gre mimo, ga najbolj pogumna povleče za roko, on pa se je nalahno ogne, skoraj nevidno se ji nasmehe, ona pa mu smehljaj vrne. "Spet me zazebe. Kakšen obrazek, si mislim. Ubogo nežno dekle, ki mi je namenilo škrlatno sinji smehljaj! Še prehitro bo njen pogled postal grob, beseda robata, gibi okorni, nič več sproščeni, temveč kar tako, iz navade."

Tudi v tretji noveli nastopajo deklice prostitutke. Srečal jih je v velikem mestu, ko je obiskal misijonarja Iva.

Ta je upravljal najrevnejšo župnijo sredi mesta in mu je pokazal barake, v katerih se stiskajo siromaki. Polno otrok, ki skačejo po cestah, deklice pa prodajajo sebe, da preživljajo družine. Magdalena ima komaj 12 let, pa je že na cesti. Ima očeta, mater in pet mlajših bratov in sester in za vse skrbi sama. "In vendar so ti moji otroci srečni," pravi misijonar, "saj se vsi skupaj in složno borimo za njihovo srečo."

Duhovnik je napovedal pisatelju, da mu bo ob slovesu stisnil nekaj dolarjev, da si bo s tem opral svojo črno vest. "Ob povratku domov boste nato razlagali, kako ste s svojim denarjem rešili ves geto, ne, kaj pravim, celoten problem revščine in umiranja od lakote na vsem kontinentu."

Res je dal duhovniku 20 dolarjev, ne da bi rešil revščino, ampak da bi duhovnik pripravil zvečer otrokom majhno pojedino. Bilo ga je sram in dolarji so ga še vedno skeleli v roki. "In nenadoma sem začutil, da to ni bilo dvajset dolarjev, temveč trideset Judeževih zlatnikov." (pravilno: srebrnikov).

Misijonar je nadaljeval: "Ti otroci ostanejo čisti v duši in čutijo ljubezen in toplino do tistih, ki jih imajo radi; ostali jim bodo vdani vse življenje. Toda vedi, one prodajajo svoja telesa, ker morajo živeti, me razumeš? Prostituirajo se, da ne umrejo od lakote!"

Ti reveži se po misijonarjevih besedah skoraj nikoli ne prepirajo. "Če pa nastanejo kakšni večji problemi, pokličejo duhovnika, ki je edina oblast, ki jo tu priznava." Duhovnik živi sredi med njimi, jim praktično pomaga in jih ima rad, zato mu vračajo zaupanje in ljubezen.

Na avtobusu prisede v drugi noveli k njemu študentka Klara in po krajšem pogovoru zapojeta dve pesmi Julia Iglesiasa. V presledkih eksplozivirata v ogromni smeh, ljudje v avtobusu pa se začudeno obračajo. "Eni se nama prizanesljivo in naklonjeno nasmihejo, drugim pa se na obrazih prikaže neizgovorjeno opozorilo: 'Bodi resen!'"

"Bodi resen!" To je geslo tistih, ki ne poznajo nasmeha, tistih ki se ne znajo smejati, in tistih, ki nam smeh zavidajo." Objela sta se in spet zapela Iglesiasa.

Na postaji je Klara izstopila, avtobus pa je nadaljeval pot. V pisatelju je kluvalo, da je sam, počasi pa je spoznal: "Sicer pa nisi sam, ko je nekdo odšel, sam si takrat, ko ni nihče prišel."

Novela **Avenida Figaroa** je spet mračna slika iz tretjega sveta. Pisatelj je srečal italijansko dekle in fanta v velikem mestu, zaprli so ju in plačati je moral 20 dolarjev, da so ju izpustili. Pretresle so ga razmere v ječi, zlasti pa predstojnik, ki se je dal za 20 dolarjev podkupiti. Dekle je bila zaprta s tremi Indijankami, najmlajša je prodajala na cesti kruh brez dovoljenja, trije policaji so jo prijeli, posillili in zaprli. To se ji je že večkrat zgodilo. Ker niso delili v teh celicah hrane, so italijanski turisti nakupili na trgu hrane in jo razdelili Indijankam. Ena izmed zapornic je vrnila pisatelju pogled, "nebeško sinji pogled, poln

sonca, dobrote, pravičnosti in hvaležnosti. In ta pogled... hranim kot enega najlepših, najbolj kristalno čistih, najbolj sončno ščemečih in od jutranje zarje obdanih spominov mojega nemirnega življenja."

Pizarrova prevara je duhovita domislica iz pisateljevega življenja, ko ga je v velikem mestu ravnatelj potovalnega urada ogoljufal pri vozovnici, kakor je španski osvajalec Francisco Pizarro ogoljufal zadnjega inkovskega kralja Atahualpija, ki je napolnil največjo sobano svoje kraljevske palače z zlatom, Pizarro pa ga je vseeno dal usmrtiti.

Predzadnja novela **Odhajanja** je posvečena Bratu v spomin in pripoveduje, kako sta hodila po kraški gmajni in se pogovarjala. Proti večeru sta se ustavila na križpotju in brat je rekel: "Naprej ni treba. Prispela sva. To je cilj." Ta izjava je pisatelja mučila celo leto, nazadnje je spoznal, da je cilj... živeti. Cilja sploh ni, "ker ne sme obstajati". V sebi ima bogastvo, "vse moje in vse tvoje najlepše imam v sebi." V noveli je označil brata in sebe.

S Praznimi sobami se zbirka zaključuje in pripoveduje o življenju nekdanje mladine, ki se je navduševala ob modernih pisateljih in filozofih, jih citirala in bila prepričana, da ima svet v roki. "Govorili smo vsevprek, nato pa dolgo molčali. Ne spominjam se tistih pogovorov, vem le, da so bili polni poceni filozofije, jeze nad družbo, pred katero smo mislili, da smo zbežali." Pili so in se zabavali. "In vendar je bilo tudi to moje, morda to še toliko bolj moje kot marsikaj drugega... ta obup, ta zmeda, ta praznosta, ta stiska, ta samotna."

V zbirki predstavlja Jelincič tretji svet in njegovo revščino in zaostalost, a tudi človeško toplino in navezanost med družinskimi člani. Pri tem se pisatelj pogloblja v njihove probleme, išče rešitve, sočustvuje s trpečimi, da je vsa knjiga polna pisateljevega razmišljanja, a tudi orisov nastopajočih deklet, ki so naravne in polne življenja. Knjiga je bogat prispevek sodobni slovenski prozi.

Janja Žitnik: Pogovori o Louisu Adamiču

Pri Prešernovi družbi v Ljubljani je izšla v koledarski zbirki za leto 1996 strokovna knjiga dr. Janje Žitnik **Pogovori o Louisu Adamiču**. Avtorica Žitnikova se je rodila leta 1956 v Ljubljani, dovršila študij na Filozofski fakulteti, magistrirala pa je z nalogo **Geneza Adamičeve knjige Orel in korenine: Analiza končne redakcije**. O Adamiču je napisala še tri znanstvene knjige, in sicer: **Louis Adamič in sodobniki: 1948-1951**; **Pero in politika**; **Orel in korenine med brušenjem in cenzuro**. Zaposlena je na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Znanstvenoraziskovalnem centru in koordinira načrt **Slovenska izseljska književnost**.

Louis Adamič se je rodil 23. marca 1898 v premožni kmečki družini v graščini Praproča v vasi Blato pri Grosupljem. Ker ni uspešno dokončal tretjega razreda ljubljanske gimnazije, je s 15. leti odšel leta 1913 v Ameriko. Sprva je v New Yorku živel pri sorodnikih, delal kot

ročni delavec, kmalu pa se je zaposlil v uredništvu slovenskega lista Glas naroda. Od 1917 do 1920 je služil v ameriški vojski in bil tudi na zahodnem bojišču. Med vojno je dobil ameriško državljanstvo, naučil pa se je tudi angleščine, da je začel prevajati krajše spise iz slovenščine, posvetil pa se je tudi pisateljevanju. Pisal je samo v angleščini, ustvaril je 20 leposlovnih in publicističnih knjig, samo nekatere pa so prevedene v slovenščino, npr.: **Smeš v džungli**, spomini, 1933; **Iz dveh domovin**, izjave, reportaže, 1951; **Vnuki**, zgodba iz ameriških usod, 1951; **Vrnitev v rodni kraj**, spomini, 1962; **Boj**, pričevanje o diktaturi kralja Aleksandra, 1969; **Orel in korenine**, delo o novi Jugoslaviji, o Titu in kominformu, 1970 in ponatisi; **Izbrana pisma Louisa Adamiča**, 1981.

Adamič je dvakrat obiskal domovino, v letih 1932-33 in 1949, ko je zbiral snov o Titu. V Jugoslaviji so ga sprejeli z vsemi častmi in naklonjenostjo, ustanovili so poseben odbor, ki je moral zbirati gradivo za Adamičevo knjigo. Podatki so bili uradno preverjeni, "večino tega gradiva je v Beogradu pregledal Vladimir Dedijer, direktor jugoslovanskega Urada za informacije". Vozili so ga po Jugoslaviji in mu razkazovali znamenitosti in kraje partizanskih bojev. Do Plitvičkih jezer ga je z drugimi spremljal tudi Edvard Kardelj, ki Adamiču ni preveč zaupal, da bi ne napisal "kake amerikanade". Tito je bil Adamiču tako naklonjen, da mu je dal intervju, ki je trajal sedem ur. Kopijo je dobil pozneje Vladimir Dedijer za svoj Titov življenjepis. Ko je napisal Adamič leta 1946 knjigo **Večerja v Beli hiši**, v kateri je razžalil angleškega ministrskega predsednika Churchilla in ga je ta tožil, je Kardelj odločil, da so dali Adamiču 50.000 dolarjev, da bi mogel plačati izgubljeno tožbo, vendar je znano, da je kazen plačal založnik.

Nepojasnjena je tudi v tej knjigi ostala Adamičeva tragična smrt. V zgodnjih jutranjih urah 4. sept. 1951 so gasilci našli njegovo truplo s prestreljeno glavo in z lovsko puško v naročju na pogorišču njegove farme v Milfordu v New Jerseyu. Da je šlo za uboj, je bilo vsem jasno, policija pa je izjavila, da je pisatelj napravil samomor. Ko je začel pisati knjigo o Titu in poinformbirojski Jugoslaviji, so ga začeli napadati od vseh strani, da se nikjer ni počutil varnega. Vendar pa je knjigo hitro pisal in jo pred smrtjo dokončal. Kljub temu pa ni bila pripravljena za tisk, saj je štela 1600 natipkanih strani. Za natis 1952 sta jo pripravila Adamičeva žena Stella in urednik založbe Doubleday iz New Yorka. V slovenščino je niso smeli prevesti zaradi prepovedi Beograda celih 18 let. Šele 1970 jo je prevedla Mira Mihelič in izdala Državna založba Slovenije. "Ameriški kritiki so jo označili, da delo vsebuje izvrstno napisane življenjske zgodbe predsednika Tita, njegovih sodelavcev in številnih preprostih ljudi, predvsem pa ponuja veren odraz načina razmišljanja tedanjih vladajočih krogov v Jugoslaviji," piše Žitnikova. Pisatelj Adamič je moral napisati tako knjigo, da se ni zameril ameriški levici in desnici, ki jo je vodil McCarthy, ne Sovjetski zvezi, s katero so se že med pisanjem knjige Jugoslovani skrivaj pogajali. Ni se smel zameriti jugoslovanskim oblastnikom, ki so bili zelo občutljivi, uverjeni, da so najboljši in največji, po besedah Vere Bebler prepričani, "da zaslužijo večjo hvalo in večje povzdigovanje". Če pomislimo na vse te omejitve in še na

dejstvo, da je delal s cenzuriranim materialom, si lahko predstavljamo, da je težko pisal.

V knjigi je 12 intervjujev slovenskih moških in žena, ki so imeli toliko stikov z Adamičem med pisanjem knjige *Orel in korenine*, da so lahko kaj povedali o pisatelju. Vendar pravi avtorica sama: "Pogovori o Louisu Adamiču verjetno povedo več o samih sogovornikih kot pa o pisatelju, o katerem teče beseda. Prav zato so vsaj nekateri od tu objavljenih intervjujev nemara tem bolj zanimiv dokument o načinu razmišljanja oseb, ki veljajo za vidne predstavnike preteklega političnega in kulturnega ustroja na Slovenskem".

Največ je o Adamiču in tedanjih političnih in kulturnih razmerah povedal neslovenec Vladimir Dedijer, ki je sam sebe v intervjuju takole označil: "Veste, kako je, jaz sem bil takrat car, glavni cenzor, jaz sem sekal glave." Adamič je vsako poglavje sproti pošiljal v Jugoslavijo in tu so brali in kritizirali in cenzurirali vsi z vrha. In vsi so mu tudi pošiljali nove podatke iz partizanskih bojev. Dedijer je povedal dosti novega in do tedaj neznanega.

Josip Vidmar je spoznal Adamiča že ob prvem obisku Slovenije, ob drugem obisku je živel Adamič z Vidmarjem deset dni v Trzinu in še precej časa po Vidmarjevem odhodu v Ljubljano. Nista si bila zaupana in Vidmar ni posebno cenil Adamičevih knjig.

Več zanimivih stvari so povedali Ivan Bratko, Jože Smole in ženski govornici Marija Vilfan in Vera Bebler.

Knjiga *Pogovori o Louisu Adamiču* Janje Žitnik je zanimivo delo in spada po vsebinski obliki med redkosti v slovenski literaturi. Intervjuji so nastali v letih 1986-89 za magistrsko delo in doktorsko disertacijo, samostojno objavo pa ji je svetoval njen mentor akademik prof. dr. Janez Stanonik. V začetku knjige je dodala **Besedo o pisatelju**.

Frank Bükvič: Zgodbe o zdomcih in še kaj

Poročali smo že, da je umrl zdomski pisatelj Frank Bükvič iz Puconcev v Prekmurju, kjer se je rodil leta 1923, umrl pa je 2. sept. 1995 v Fairfieldu, Connecticut, ZDA. Kot prvi begunec je izdal v Gradcu leta 1948 roman **Brezdomci**, ki opisuje drugo svetovno vojno v Prekmurju. V drugi knjigi **Ljudje iz Olšnice** (Olšnica je staro ime za Mursko Soboto) je opisal tragično usodo prekmurskih židov, ki so jih Nemci odpeljali v taborišče Auschwitz in zadušili. Prekmurje je bila edina slovenska pokrajina, kjer je samo v Murski Soboti živelo nad petsto židov ter so obvladovali vse gospodarsko življenje, roke pa so stegovali tudi po Štajerski. Nemci so vse uničili.

Tretja Bükvičeva knjiga so **Zgodbe o zdomcih in še kaj**, ki je izšla v Argentini. O njej še nismo poročali, zato si jo oglejmo. V knjigi je 8 novel in črtic, polovica starejših, v vseh pa so osrednje osebe Prekmurci, doma in po svetu, skromni in delavni ljudje, ki pa se dajo v svetu zapeljati v pohlep po denarju, imenitnosti in sladkem življenju.

Najboljša novela iz leta 1956, ko je izbruhnila madžarska vstaja, je črtica **Begunec Farič**. Pripoveduje o preprostem delavcu, ki je moral iz obmejne vasi v Prekmurju pobegniti v Avstrijo pred madžarsko policijo. Doma je pustil ženo Anuško, ki je čakala prvega otroka. Po nekaj mesecih se je skrivaj vrnil in našel ženo s hčerko, v podnajemu pa je bil madžarski policist, ki je nekoč hodil za ženo. Farič je bil ljubosumen, toda žena se je izgovarjala, da se policaja ni mogla rešiti, ker so ji ga vsilili, da bi jo nadzoroval, ker je on pobegnil v Avstrijo. Ob vrnitvi domov policaja ni bilo, ko pa se je vrnil, so prišli štirje policisti, ga prijeli in ustrelili na vrtu, češ da je bil izdajalec. Farič je z ženo in hčerko še isto noč pobegnil v Avstrijo.

Črtica je močna, prepričljiva in pretresljiva, prevedli so jo v angleščino in jo je prenašal ameriški in kanadski radio. Poleg težav begunskega življenja v Avstriji slika tudi strahote madžarske revolucije. Eden izmed policajev, ki so ustrelili "izdajalca", je bil prekmurski Slovenec.

V prekmursko revolucijo posega novela **22. junij 1941 ali zadnji dan v življenju Franca Ščapa**. Novela govori o prekmurskem siromašnem fantu, bajtarju, ki mu je umrl oče, mati pa ga je vzgojila v nemškem duhu. Najprej je delal v Slavoniji, potem v Franciji in na Pomorjanskem in se povzpел do palirja, da je nabiral delavce za sezonsko delo v Nemčiji. Pri tem je jemal podkupnino in zapeljeval dekleta. Na proščenju se je zabaval, ukradli pa so mu novo motorno kolo, na katero je bil zelo ponosen. Ponoči se je vračal peš skozi gozd proti domu, se zgubil, našel zločinskega Grbača, s katerim sta se nekoč sprla, ta ga je brez vzroka ustrelil v tilnik, njegov pes pa mu je pregriznil vrat.

Novela prikazuje nemški napad na Sovjetsko zvezo, lep opis prekmurskega proščenja in prvi politični umor tam. Grbač je bil znan revolucionar, Bükvič ga je opisal v obeh romanih, *Brezdomci* in *Vojna in revolucija*. Avtor je navedel nekaj narečnih ljudskih pesmi.

Med domače motive spada tudi daljša novela **Hana in njen ujetnik**, v kateri je glavni junak Miran Pozvek, jugoslovanski rezervni poročnik in študent zobozdravništva, ki je prišel v nemško vojno ujetništvo. Delal je na veleposestvu Johanna Phallerja na Bavarskem, in čeprav je bil gospodar nacist, župan, gostilničar in veleposestnik, se mu ni godilo slabo. Pisatelj je v noveli pokazal, kako so živeli navadni Nemci, tukaj Bavarci, med vojno, koliko so občutili bojišča, kako so gledali na tujce, ki so pri njih delali. Življenje je pri njih potekalo, kot da bi vladal po vsem svetu mir, ujetniki so morali sicer delati, vendar so z njimi človeško ravnali, če so se držali predpisov.

Miran se je v hiši dobro počutil, dokler ni prišla na počitnice 17-letna hči Hana, ki je v Münchnu študirala fizikuro. Bila je zgrajena, v najrazličnejših nacističnih organizacijah, toda srčno dobra. Na Mirana je gledala sprva zviška, počasi pa je v obeh začela kliti ljubezen, ki sta jo skrbno skrivala, saj je Miran videl, kako so obsili nekega Poljaka, ki je zapeljal nemško dekle. Prišlo je tako daleč, da se je Hana bala, da je noseča. Prav tistega dne pa je oče poklical Mirana in mu zagrozil, naj pusti Hano pri miru, drugače ga bo ustrelil. Ko mu je Hana zaupala, da je z njo vse v redu, je skrivaj pobegnil in brez težav prišel do bratranca v Mariboru. Bratranec mu

je svetoval, naj gre k partizanom, ker Prekmurci niso komunisti, ampak nacionalisti. In tako se je dve leti vojskoval, ob nemškem napadu je rešil odred 30 borcev, zato so ga proglasili za heroja. Skril se je na tetino posestvo, partizani pa so bili prepričani, da je padel. Ko so domači kraj zasedli Rusi in partizani, se je vrnil domov. Zaslišali so ga in odlikovali. Dali so mu tudi službo. Po letu dni je pobegnil na Bavarsko, kjer ga je čakala Hana s triletnim sinom, o katerem ni nič vedel, pristrčno pa ga je sprejel gospodar z gospodinjo. Hana je naglas zajokala in "jokala je vedno bolj krčevito, da se ji je stresalo vse telo, kot da bi želela izjokati vse hrepenenje po njem, vso žalost in bolečino, vse razočaranje in vse poniževanje, vse dolge prazne noči, ki jih je prebedela in prejkala brez njega, vso nepotešljivo ljubezen, ki je po njej žejalo njeno ljubeče srce in gorelo z velikim plamenom, ki niti za trenutek ni pojenjal".

Izmed ameriških novel je najboljša **Svaka**, ki govori o predvojnih prekmurskih izseljencih in tudi o povojnih, ki jih je pisatelj sam poznal. Tako pripoveduje v prvi osebi o družini Malavašič, ki je obogatela s kuhanjem žganja med prohibicijo, z gostilno in bencinsko črpalko, imela pa je nekoliko prizadeto hčerko Manko, ki je padla po stopnicah in se udarila v glavo. Največja skrb staršev je bila, da bi oddala hčerko – prodala bi jo, ne glede na denar. Tedaj je prišel v Ameriko povojni begunec Škof in se naselil pri Malavašiču, ker je bila gospodinja njegova sestra. Takoj sta mu začela ponujati Manko, toda Škof je imel doma dekle in je garal, da bi jo lahko poklical v Ameriko. Ko pa je imel dovolj denarja, mu je dekle sporo-

čilo, naj je ne čaka, ker se je poročila z drugim. Obupan je vzel Škof Manko in oče mu je dal za doto denarja, da si je sezidal hišo, odprl bencinsko črpalko in mehanično delavnico, da je obogatel. Pohlep po denarju ga je zapeljal v goljufijo in prekupčevanje z mamilami, s katerimi je zastrupljal tudi Manko, da bi se je znebil. Družil se je z neko Gildo, "kraljico ameriške mafije". Prijeli so ga in obsodili na deset let ječe, Manko pa skušajo v bolnišnici ozdraviti. Malavašič je umrl, njegova žena je podeovala ogromno denarja in se ženi.

Novela je napisana v slogu sodobnega ameriškega naturalizma in prikazuje drugo stran slovenskih izseljencev. Nič več pridni, delavni in pobožni, ki garajo in spravljajo dolarje, da bi se vrnili domov in preuredili posestva, ampak po zgledu drugih zaslepljeni z željo po hitrem in lahkem zaslužku, brez ozira na poštenost in pravičnost. Nič boljši od drugih. Malavašič je imel tri palače, plavalni bazen, jahto in vrsto avtomobilov, a je do konca življenja grabil. Po njegovih stopinjah je hodil Škof, toda tudi njegovo premoženje se bo razletelo.

Novelo je napisal Bükvič za drugi literarni natečaj dr. Ignacija Lenčka pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu in je dobila drugo nagrado.

S knjigo zgodbe o zdomcih in še kaj je Bükvič dokazal, da je bil velik pisatelj, da je znal poustvarjati svoje prekmurske rojake, naj so živeli doma, v ujetništvu v Nemčiji ali kot izseljenci v Ameriki. Povsod so se znali vživeti v okolje, ki jih je obdajalo, povsod so znali delati in misliti, povsod so bili polni ljudje. Uvod v knjigo je na zavilih na ovitku napisal Tine Debeljak.

ocene

knjige

Knjiga o Gorici med drugo svetovno vojno

V zgodovinopisju je podoba Gorice med drugo svetovno vojno bolj skromno obdelana, zlasti če je dovoljena primerjava s Trstom. Predvsem italijanski publicisti so pisali o delovanju goriškega C.L.N.-a, nekaj drobnih spominov je izšlo v priložnostnih objavah, še največ se je pisalo o deportacijah po končani vojni. Vse te objave pa nimajo pretenzij znanstvenih del, podobno velja tudi za tistih nekaj prispevkov o Gorici, ki so jih napisali Slovenci. Lahko še ugotovimo, da se kljub poudarjenemu zanimanju za zgodovino narodnoosvobodilnega boja v minulem razdobju nihče ni lotil raziskovanja zgodovine Osvobodilne fronte v Gorici.

Luciano Spangher, goriški zgodovinar, ki je napisal že nekaj knjig o

preteklosti Gorice, je avtor knjige **Gorizia 1943-1944-1945. Seicento giorni di occupazione germanica e quarantatre jugoslava** s podnaslovom "brani di interviste, di articoli, di diari, di ricordi." Tudi ta knjiga, ki sicer med dosedanjimi objavami še najbolj kompleksno obravnava Gorico med kapitulacijo Italije in časom neposredno po končani vojni, ni plod vsestranske znanstvene raziskave. Kot je pisec v podnaslovu pojasnil, je sestavil kompilacijo, pri kateri predstavljajo skelet avtorjevi spomini. Gorico od septembra 1943 dalje je doživel kot študent neapeljske univerze, ni bil v nobeni vojaški formaciji, pač pa v okviru organizacije TODT na posebni vojaški dolžnosti v znanem goriškem gradbenem podjetju Tacchino. Pravo srečanje z vojno je Gorica doživela po kapitulaciji Italije, ko je bilo tudi mesto vpleteno v dogodke takoimenovane Goriške fronte, v spopad med prihajajočimi Nemci in slovenskimi partizani, ki so se jim

pridružili tudi italijanski, predvsem iz vrst delavcev spodnjega Posočja. Spangher ni prijatelj upornih dejanj, zato sprejema goriško bitko z distanco, čeravno spozna, da so v bojih umrli mnogi njegovi mladostni prijatelji kot Bobo Petrovčič, Franc Kuljat in še zlasti učitelj Miloš Gomišček. Spangher objokuje smrt prijatelja s smučarskih izletov, spomni pa se tudi smrti Gomiščekove sestrične, lepega dekleta in dijakinje goriškega liceja Milojke Štrukljeve, ki je padla kasneje, v začetku leta 1944 ob napadu na partijsko šolo v Cerknem. V vojni tudi umira vrsta Spangherjevih italijanskih znancev in prijateljev. Kakor se zdi, da zrcali njegov odnos do Slovencev mnoge značilnosti lokalnega goriškega nacionalizma, pa je njegova naklonjenost do slovenskih znancev vendar pristna in polna nekakšnega goriškega kozmopolitizma, vrednote, ki jo danes komajda še poznamo, a bi nam bila v veliko oporo pri premagovanju mnogih sožitvenih neskladij.

Od dne do dne se razvija Spangherjevo pripovedovanje in spominjanje. Ko govori o smrti Stana Vuka, se spomni, da je bil prijatelj bratranec njegove soproge. Spominja se napadov zavezniških letal zlasti v marcu leta 1944 na goriško letališče; napad je zahteval veliko civilnih žrtev. Naslika goriške mestne razmere, ko pridejo domobranci. Toda bolj kot domobranci zanimajo pisca knjige partizani, pravzaprav, kaj naj bi storil Italijan in se vprašuje: "Je bila še kaka druga možnost odpora do Nemcev kot se podati v gozdove in povečati vrste partizanov živečih v neki negotovi bodočnosti?" Je bila taka rešitev za Italijana in katolika? Se je bilo vredno žrtvovati za nek ideal, ki se je nato preoblikoval v podobo zajedljivega jugoslovanskega nacionalizma? Ljudem, ki so dvomili v partizanski odpor, je ostalo le upanje, da bodo Američani z njihovim vojnim potencialom v najkrajšem času dokončali to novo klavnico dvajsetega stoletja. S partizanskim gibanjem se je pisec knjige prvič srečal na Vipavskem pred kapitulacijo Italije. V Vipavskem Križu in v Lokavcu je bil za pomožnega učitelja; gibanje je označil kot "čisto jugoslovanska iznajdba". Spangher očitno meša pojme slovenski in jugoslovanski in se seveda ne vprašuje, da je slovenski protifašistični odpor imel v prvi vrsti narodnoosvobodilne prvine prav zaradi italijanske okupacije slovenskega ozemlja, ki je začela med prvo in se nadaljevala v drugi svetovni vojni.

Pisec knjige o Gorici med drugo svetovno vojno veliko poroča o italijanski rezistenci na območju Goriške in Furlanije, pa tudi o razmerju med italijanskimi in slovenskimi partizani. Pozornost mu vzbuja tudi prihod četnikov na Goriško od začetka leta 1945 dalje, omeni spopad med četniki in italijansko varnostno stražo v Šempetru 11. aprila 1945 pa tudi Ljotičevo smrt v avtomobilski nesreči v bližini Šempetra.

Konec vojne je prinesel povezovanja dejavnosti italijanskega C.L.N.-a v Gorici in partizanskega političnega vodstva. Sledila je osvoboditev Gorice, ki pa je bila za Spangherja pravzaprav začetek štiridesetdnevne jugoslovanske vojaške okupacije. Omeni še deportacije in problem fojb in obsodi tiste, ki so postali zadnjo uro

partizanski borci predvsem na italijanski strani. V "grenkih zaključkih", ki jih namenja svojim vnukinjam izpove, da so vojne in revolucije "prinašale v preteklosti in morejo prinašati v bodoče nič drugega kot le lakoto, strah, grozote, zmedo ter padec morale in etike."

Spangherjeva knjiga bo zlasti med Italijani našla hvaležne bralce. Slovenci bomo tudi tokrat spoznali skoraj že prislovično nesposobnost tudi italijanskih piscev, da bi razumeli zgodovinsko navzočnost Slovencev tudi na tleh Goriške.

Branko Marušič

Mihaela Zajc-Jarc: Višenjski zimzelen

Leta 1993 je izdala Mihaela Zajc-Jarc pri Kmečkem glasu v Ljubljani narodopisno knjigo **Duhan iz Višnje Gore**, ki je zbudila veliko zanimanja in odmevov. Pred kratkim pa je prišla v javnost njena druga knjiga **Višenjski zimzelen**, na kateri piše: "Zbrano v Višnji gori 1996". Knjiga je izšla na kompjuter in šteje 111 strani večje oblike, vseh sestavkov v njej pa je 52.

Zajčeva nadaljuje tudi v tej knjigi s starimi navadami in običaji, ki počasi ginejo v pozabo, ker se je življenje spremenilo, ker hodijo ljudje v tovarne in zato ne obdelujejo več tako skrbno in intenzivno polja. Koruze skoraj več ne ličkajo, ker je ne sejejo, in vendar je bilo ličkanje nekoč pomembno skupinsko in družabno delo. Ljudje so se zvečer zbrali iz cele vasi in še od drugod na določenem podu ali v hiši, posedli okrog kupa koruznih storžev in jih ličkali ali slačili, pri tem pa govorili o vsem mogočem. Tako so se ohranjale stare pripovedke, nastajale pa so tudi nove, ker je bil vedno kdo, ki si je znal izmišljati zanimive zgodbe. Prav tako je bilo živahno, ko so meli proso in se je spet zbrala vsa vas. Na koncu ličkanja in metja prosa je bila pogostitev namesto plače. Pisateljica piše:

"Ob koncu ličkanja se oglasi zopet pesem. Ob tem pa nas domače ženske vabijo v hišo. Pred vrati v kmečko hišo že zadišita čaj in potica, oboje zapeljivo za hladno nočno uro. V hiši smo le malo bolj okorni kot pri delu. 'Likof' postane prijeten, ko se pogrejemo in če petje spet oživi. Včasih zavlada prava prešernost in kar

škoda se nam zdi pisane družbe, ki se mora raziti, toda neradi krajšamo prepotrebni nočni počitek drugim in sebi: čas ličkanj je pač truden kmetov čas."

V dolgem sestavku **Kmečka hrana v okolici Višnje Gore** opisuje natančno hrano, ki so jo jedli v posameznih letnih časih in ob praznikih. Toda takoj v začetku ugotavlja: "Slovenska vas je po zadnji vojski hitro prestopila prag modernizacije. Starega kmečkega zatišja ni več. Vsaka vasica je nenadoma povezana s hitrejšim tempom časa, tudi s povečanim prometom, bodi z vedno večjim službenim gibanjem prebivalcev, s tovarnami v naseljih ipd. Na hitro preobrazbo slovenske vasi nas grobo opozarja čedalje gostejša mreža televizijskih anten na kmečkih strehah, divja gradnja garaž med gospodarskimi poslopji in hitro preurejanje (največkrat nenačrtno) vaških bivališč. Tip naših lepih starih vasi izginja in so že prava redkost. Novo življenje prodira v vas z vsemi oblikami, tudi v prehrani, saj so tovarniški izdelki hrane ljudem vedno laže dosegljivi, pomanjkanje časa in posnemanje mestnih navad pa tudi prinaša svoj delež že v večino kmečkih gospodinjstev."

Pisateljica se ustavlja pri rojstvu, krstu, poroki in smrti, potem preskoči na praznike, kot so Božič, Velika noč, Veliki Šmaren, Vsi sveti in drugi. Včasih so zjutraj jedli kislo zelje in žganec, opoldne krompir v raznih oblikah ali močnate jedi, zvečer mlečno kašo ali močnik in krompir v oblicah. Jedli so skupaj iz lončene sklede, danes odhajajo ljudje na delo, zato jedo zjutraj kavo, vsak zase in na hitro, le zvečer so morda še skupaj pri večerji.

Zanimivo je, kako so si znale gospodinjje pomagati, da so pripravljale okusno in različno hrano. Čeprav so bili srednje premožni kmetje, niso bili lačni, znali so si pomagati, gospodinjje pa so znale pripravljati za nedelje in praznike najrazličnejše potice, kolače in druge slaščice, ki so se jih naučile pri svojih materah. Kruh so nekoč pekli "enkrat tedensko, kakšnih sedem hlebcev hkrati v peči, največ iz zmesne moke, sorščen kruh je že težko dobiti". Tudi večji kmetje ne pridelajo dovolj žita in morajo moko kupovati. "Pred nekaj desetletji so delale ženske za peko vsakdanjega kruha domač kvas. Naredile so ga iz prose-

ne moke in kisa ali mošta, po starem tudi iz prosene moke in iz vode.”

Tudi peka kruha izginja, saj kruh večinoma kupujejo vsak dan proti, v nekaterih kmečkih hišah so celo podrli peči, v katerih so pekli kruh. Za krušne peči ni več prostora.

Veliko prostora je odmerila avtorica svojemu dedu, ki se je rodil leta 1855 v Malem Gabru na Dolenjskem in umrl 1942 v Vinji Gori. Po osnovni šoli in normalki v Ljubljani se je usposobil za poštarja in tri leta opravljaj postalarsko službo, ko ga je bogat trgovec Anton Stepic iz Višnje gore pregovoril, da je odšel za prodajalca v njegovo trgovino. Tako se je 1882 preselil v Višnjo Goro in ostal tukaj do smrti 1942.

Trgovina je bila založena “z mešanim blagom v velikem obsegu, trgovali pa smo tudi s poljskimi pridelki, usnjem itd. Vozil sem se s Puhom (domače ime) po vseh sejmih z veliko zalogo blaga, bilo je vse zelo poceni in trpežno, v nikaki primerjavi s sedanjim blagom. Trpel sem veliko doma, posebno pa po sejmih, ker sva imela pred “štantom”, pokritim z dvema rjuhama, največ kupcev midva; pri Puhu so vsi radi kupovali, bil je pošten, dober za reveže, še celo v Ljubljani je bil oče Puh splošno znana oseba. Ko se je proti večeru semenj končal, je navadno oče šel v gostilno, hlapec in jaz pa sva vlagala kramo v dva velika okovana težka zaboja, preostalo pa v velikih rjuhah nalagala na voz vrh desk in prekel, iz katerih je bil štant postavljen... Oče Puh se je medtem pokrepčal, potem pa privoščil tudi nama s hlapcem dobro večerjo.”

Oče Puh je umrl leta 1892, star šele 54 let. Tudi vsi štirje otroci so zgodaj umrli, premoženje pa “se je razblinilo kakor dim na strehi”. Pisateljčin ded Miha Omahen je leta 1882 kupil višnjegorsko “fabrko”, veliko staro poslopje s trgovino. Počasi je vse popravil in preuredil, nakupil nova poslopja in zemljišča, da je postal najbogatejši človek v Višnji Gori. Trgoval je na vso moč, vozil blago iz Ljubljane, vodil žganjarno, imel glavno zalogo tobaka, vodil trgovino z vinom in kmetijo. Poleg vsega je bil še župan od 1888 do 1924.

Leta 1913 je začel nečak Miha Omahen mlajši na svoje, ded je prodal vse in si sezidal hišo, v kateri živi

danes pisateljica Zajčeva. Ded je svoje življenje natančno popisal in pisateljica je zajela iz teh dnevnikov važnejše podatke, da je obnovila svoj rod po materini strani in prikazala nekdanje razmere v Višnji Gori. Tudi pri Omahnu mlajšem je vse propadlo in so vsi umrli.

Zajčeva se je v knjigi prisrčno spomnila učiteljice in pesnice Vide Tauferjeve, ki je pred vojno službovala v Stični. Postali sta prijateljici, se obiskovali, prebirali skupaj pesmi Tauferjeve, po vojski je bila Tauferjeva v Ljubljani in Zajčeva jo je obiskovala do smrti leta 1966.

Med višnjegorskimi starimi hišami je znamenita nekdanja gostilna Pri Kraljici. Vodila jo je vdova Ana Kralj-Julnikova (1854-1938). V tej hiši je nekaj časa stanoval pisatelj Josip Jurčič, ko je obiskoval ljudsko šolo. Tedaj je spoznal galerijo Višnjanov, ki jih je mojstrsko upodobil v Kozlovski sodbi v Višnji Gori.

V knjigi je opisanih še nekaj ljudskih običajev, opis mladosti Zajčevega Jožeta, nekdanjih šlingaric, pregovorov in drugega. Vse te spise je prej priobčila v Mohorjevih koledarjih v Celju, v Družinski pratiki, v Zborniku občina Grosuplje, v Naši skupnosti in drugod. Mihaela Zajc – Jarc se je uveljavila kot narodopiska in jo v strokovnih krogih zelo upošteva.

Martin Jevnikar

Pred petdesetimi leti je izšla knjiga Joška Žigona Svoboda in socializem

Svojevrsten večer je v četrtek, 17. decembra lansko leto, pripravila Goriška knjižnica v Novi Gorici. Prireditelj se je spomnil petdesete obletnice izida knjige Joška Žigona **Svoboda in socializem**, če seveda velja podatek, da je avtor knjige uvod vanjo podpisal na Božič leta 1945. Žigonovo delo je izšlo v Gorici v samozaložbi.

Joško Žigon je bil dolga leta, čeli dve desetletji, knjigovodja Katoliške tiskarne v Gorici. Sem je prišel leta 1926 potem, ko je v Ljubljani končal trgovsko akademijo. Ob ustvarjanju nove državne meje na Primorskem leta 1947, se je preselil v Jugoslavijo, kjer je v Šempetru pri Gorici služboval v raznih gospodarskih ustanovah in

se leta 1968 upokojil. Knjigo **Svoboda in socializem** je pisal nekaj let. Sestavljata jo predvsem dva dela: razlaga temeljnih socialnih in gospodarskih principov ter zbirka 999 aforizmov, trditev in spoznanj o socialnih, gospodarskih in kulturnih problemih družbe. Žigonov nauk izhaja iz krščanskega socializma, toda – kar izrecno poudarja – ostaja pri socialnem programu tega socializma in se ne istoveti z njegovo politično dejavnostjo. Nedvomno je Žigon s svojimi nazori prispeval k izvornosti pogledov socialnih nauk na Slovenskem, toda ostajal je vendar pri tistem, kar je v osrednji Sloveniji med obema vojnama zastopal dr. Andrej Gosar. Gosar, ki je propagiral krščansko socialni aktivizem, je zaradi svoje sredinske krščansko demokratične usmerjenosti ostajal precej osamljen. Podobno bi zapisali za Žigonovo knjigo, ki je izšla v nepravem času, v mesecih po končani drugi svetovni vojni, ko so bili njegovi rojaki močno zaposleni s političnimi problemi tistega časa, predvsem z novo mejo, ki naj bi ločila Italijo in Jugoslavijo. Toda z druge strani si je vsaj matična Slovenija takrat izbirala pot marksističnega socializma po sovjetskem vzoru. Morda tudi zato ni njen avtor želel, da bi prišla v širšo javnost ter je ostajala v skladiščih goriške Katoliške knjigarne.

Zdi se, kot da je Žigonova knjiga pravo javno predstavitev doživela na že omenjenem novogoriškem večeru, na prireditvi, ki je izzvenela kot nekaj simpozij v malem, ko so štirje predavatelji prikazali Žigonovo življenje, njegov čas ter gospodarske in socialne nazore. Bolj kot Žigonovo življenje in čas v katerem je živel, o tem sta govorila Janko Žigon in Branko Marušič, je morda poslušalce pritegnila razlaga Nevena Boraka in Marjana Tavčarja. Prvi je umestil Žigona v zgodovino slovenskih gospodarskih in socialnih zamisli, drugi pa je povzemal njegove zamisli o urejanju družine, družbe, socialnih naprav in o medsebojnih odnosih med ljudmi, nosilci družbenega sistema in reda. Preočitno je, da ostaja Žigonovo stremljenje za preobrazbo družbe na temelju socializma kot sistema, ki želi uravnovežiti socialna razmerja, del naše preteklosti, del zgodovine slovenskega teoretiziranja o družbi in njenem spreminjanju. Težko bi verjeli, da bi lahko Žigonove za-

misli obogatile in izboljšale podobo temeljne slovenske zakonodaje, ki je nastajala in še nastaja v letih slovenske osamosvojitve. Namen Žigonovega novogoriškega večera seveda ni bil poskus oživljanja zamisli, ki v dokajšnji meri ne bi zdržale tekme s časom, pač pa opozorilo na nekoliko pozabljeno delo domačega pisca ob petindevetdesetletnici njegovega rojstva.

Joško Žigon je v domačem goriškem tisku objavil še nekaj publicističnih prispevkov. Knjiga **Svoboda in socializem** pa je bila za mnoge udeležence večera v Goriški knjižnici veliko odkritje. Tudi njegovi sodobniki so ga poznali v prvi vrsti kot odličnega računovodskega delavca, pa tudi kot marljivega tajnika Kluba starih goriških študentov. V zapuščini je Joško Žigon zapustil veliko neobjavljenih spisov. To bi bil lahko izziv za vse one, ki iščejo kako izvirno misel za sestavo diplomskih in podobnih nalog.

Branko Marušič

.. razstave

Muzej Revoltella v Trstu

22. decembra lani so bile predstavljene javnosti prenovljene dvorane stanovanjskega dela palače barona Revoltelle. Ne bo odveč, če malo obnovimo zgodovino te pomembne tržaške muzejske ustanove.

Stavbo so zgradili v letih 1854-1858. Takrat je šlo za eno največjih palač v mestu. Poslopje je bilo tudi z umetniškega vidika nekaj posebno zanimivega, saj se v njem jasno odraža vpliv neoklasicizma, napoveduje pa se tudi že uveljavljanje eklekticizma, ki je odločno prevladal v tržaški arhitekturi druge polovice devetnajstega stoletja.

Lastnik palače je bil baron Pasquale Revoltella. Rodil se je v Benetkah pred dvesto leti, še kot otrok pa se je preselil v Trst. Tu je razvil svoje bogato delovanje in dosegel visoke zadolžitve in največje uspehe. Vse življenje je ljubil umetnost in si ustvaril ne le razkošno hišo, ampak tudi pomembno umetniško zbirko. Ko je leta 1869 umrl, je svoje bogastvo zapustil Trstu. Palača je zaživela kot muzej,

urejala pa ga je ustanova, ki je dobila zadostna denarna sredstva, da se je muzejska zbirka še večala. Spretni mecen je poskrbel, da je bilo vsako leto dovolj denarja za vsaj pet nakupov. Leta 1907 je morala občina kupiti bližnjo palačo Brunner, da so vse umetnine dobile ustrezno namestitve. Od takrat do danes ni potekalo vse tako, kot si je bil baron Revoltella zamisljal, gotovo tudi ni mogel predvideti vseh birokratskih zapletov, ki so v zadnjih časih za celih petindvajset let zaprli vrata muzeja. Zdaj se zdi, da je muzej ponovno zaživel in da bo mogel igrati tisto neprecenljivo vlogo središča za vse, ki ljubijo umetnost, kakor si je to želel baron pred tolíkimi leti.

Muzej Revoltella nudi danes ob prenovljenih sobanah še eno zanimivost: gre za razstavo z naslovom Evropska umetnost med dvema stoletjema 1895-1914. Trst, Benetke in bienali. Zamisel zanjo je nastala ob stoletnici beneškega bienala. Pravzaprav gre za nekoliko zakasnel poklon Benetkam ob pomembnem jubileju in za znanstveno tehten prispevek za osvetlitev 60 slik in kipov, ki jim je skupno to, da so bili kupljeni v letih 1895-1914 ali s strani tržaškega muzeja ali beneške galerije Ca' Pesaro.

Razstavo sta pripravila profesor Giuseppe Pavanello, redni predavatelj na tržaški univerzi, in dr. Maria Masau Dan, ravnateljica muzeja Revoltella. Založba Electa je na preko tristo straneh predstavila zgodnje obdobje muzeja in izčrpno prikazala vseh šestdeset razstavljenih del.

Muzejske nakupe je vodil poseben organ, imenovan Curatorio, kar pomeni skrbniški odbor ali nadzorni svet. V njem so bila sama znana imena tržaških mogotcev, ki so se včasih le ljubiteljsko zanimali za umetnost. Branje njihovih življenjepisov in pa debat okrog odločitev možnih nakupov nudi prerez tržaške stvarnosti vse do izbruha prve svetovne vojne. Čeprav je jasno, da je bil kuratorij pogojen od denarnih sredstev, je vseeno zanimivo odkrivati, kako so ocenjevali sočasno umetniško ustvarjanje. Včasih je šlo tudi za politične izbire: Trst naj bi z italijansko usmerjeno zbirko pričal svojo italijanskost, zato tolíkšno zanimanje za nakupe italijanskih del na razstavah bienala v Benetkah. Po drugi strani hoče biti kuratorij čimbolj mednaroden in prav nič provincialen.

Potem je spet prisotna težnja, da bi z nakupi pomagali tržaškim umetnikom, in tako dalje.

Benetke so bile ne samo geografsko blizu, ampak so lahko zadostile vsem prej omenjenim zahtevam, poleg tega so nudile tudi muzeju Revoltelli možnost uveljavitve zaradi sodelovanja, ki se je vzpostavljalo ob obiskih kuratorija.

Če zdaj opustim neumetniški kontekst, naj opozorim na nekatere umetnine, ki so res vredne ogleda. Na prvo mesto dajem veliko olje z naslovom Beethoven, avtor je Lionello Balestreri. Ta slika nenavadno velikih razsežnosti (4 m za 2) je bila kupljena leta 1901 na 4. beneškem bienalu. Takrat je slika vzbudila precejšnje zanimanje in veliko člankov se je zaustavilo ob njej. In res učinkuje na nas še danes: nahajamo se v Parizu, prizorišče je skromno podstrešje, kjer je zbrana skupinica umetnikov-bohemov. Pianist nam kaže hrbet, violinist pa sključeno igra, zamaknjen v svojo glasbo. V osvetljenem delu prostora je pet poslušalcev, vsak s svojo držo in izrazom. Njihova prevzetost in trpeče podoživljanje glasbe ustvarjata skoraj otipljivo vzdušje resničnosti, da postanemo tudi mi del slike.

Prav tako impresivna je slika San Marco, avtor je Ettore Tito. Potem je tu še nekaj izredno občutljivo izdelanih krajin, nekaj portretov, a tudi kipov ali skupin skulptur. Marsikaj spada k stalni zbirki muzeja Revoltella, a tokratna postavitev le še poudarja njihovo vrednost.

Razstava bo na ogled do konca marca, večkrat so po njej organizirani vodeni obiski, kar je sproti objavljeno v tisku.

Magda Jevnikar

Slikarka Leonor Fini: tržaška razstava ob njeni smrti

Januarja letos je podlegla bolezní tržaška slikarka Leonor Fini. Prihodnje leto bi praznovala svojo devetdesetletnico, usodna pa ji je bila navidezno banalna gripa.

Leonor Fini je nedvomno največja tržaška slikarka in mesto ji je dalo priznanje z nagrado Svetega Justa v letu 1969.

V galeriji Rettori Tribbio je bila od 3. februarja do sredine meseca raz-

stava njenih grafik. Galerija se je po petih letih vrnila v svoje prostore, ki so lepo restavrirani, to vrnitev pa je bilo treba na kak način proslaviti. Izbrali so grafični opus Leonor Fini, da bi dogodku dali pridih slovesnosti. Nekaj dni pred odprtjem razstave pa je prišla iz Pariza vest, da je umetnica umrla. Po začetnih dvomih o umestnosti ali ne razstave se je vodstvo galerije odločilo, da načrt izpelje tako, kot si ga je bilo zastavilo. In umetnica je doživela poklon in slovo, kakršno bi si verjetno tudi sama najbolj želela.

Pred nami so grafike te nenavadne slikarke, ki se je ukvarjala z oljnim slikarstvom, grafiko, scenografijo in ilustracijo. In čeprav nam je v pričakovanju kake obsežnejše razstave dano gledati le njene grafične liste, je mogoče spoznati bistvo njene umetnosti.

Leonor Fini spada v tisto številno skupino slikarjev, ki so se v dvajsetih in tridesetih letih opredelili za nadrealizem. Mogoče je na to smer vplivala sočasna psihoanaliza z odkrivanjem podzavesti, sanj, želja, travm in strahov, gotovo pa se je takšen način slikanja zelo prilagal ljudem, ki so po svoji lastni osebni usmeritvi iskali odgovore na bistvena življenjska vprašanja. Za Leonor Fini je znano, da sta vsaj dve življenjski izkušnji močno zaznamovali njeno osebnost. Njena mati, Tržačanka, in oče, Argentinec, sta se kmalu po njenem rojstvu ločila. Oče je hčerko dvakrat skušal ugrabiti, tako da jo je mati za sprehode po mestu oblačila v dečka ali jo kako drugače našemila. Vse življenje je bila Leonor nagnjena k ekscentričnemu oblačenju. In še drugo izkustvo: še kot deklica je skrivaj zahajala v mrtvašnico, kjer so hranili trupla ponorečencev. Leonor je hodila opazovat, kako so goli ljudje z listkom in številko na nogi čakali na obdukcijo.

Nadrealizem daje umetnikom svobodo, da izražajo lastna videnja, sanje ali morečo tesnobo. Včasih je mogoče srečati tudi abstrakcije, večinoma pa so se nadrealisti izražali figurativno. Leonor Fini je bila v svoji privrženosti z manierizmom, se pravi s slogom, ki je nasledil renesanso in je v zadnjih desetletjih 16. stoletja napovedoval prehod v barok. Bistveni značilnosti manierizma – virtuoznost in intelektualizem – srečujemo tudi v slikah Leonor Fini. Tudi kompozicija je značilna: praznina in figura na robu,

dalje so tu še barve, ki so umetne, kot na primer oranžna in vijoličasta.

Leonor Fini je začela slikati že v Trstu. Ob prvi razstavi, bilo ji je sedemnajst let, je doživela tak uspeh, da so jo povabili v Milan. Nekaj let je bila tam, potem pa se je preselila v Pariz, kjer je preživela vsa leta od 1933 do tega januarja.

Kot za marsikaterega umetnika nadrealista je bilo njeno življenje pravzaprav nadaljevanje njenega slikarstva: izjemnost, čudaštvo, pretiravanje... Ob vsem tem pa res veliko znanja in spretnosti, do katerih se je, to je poudarjala, dokopala sama, kot samouk.

Svoje slike je pošiljala materi, dokler je ta še živel, in sicer v Trstu, veliko jih je mati prodala in verjetno so razpršene po domovih posameznih poznavalcev njene umetnosti.

Mogoče se bo mesto zdaj, ko umetnice ni več, zavedelo njene vrednosti in ji uredilo v muzeju Revoltella razstaveni prostor, ki bi jo predstavil na izčrpen način.

Magda Jevnikar

Slikarka Elettra Metallinò razstavlja v Trstu

Elettra Metallinò v tržaški galeriji Rettori Tribbio 2.

Gre za naključje ali za načrtno odločitev vodstva galerije, da je v istih prostorih v tesnem časovnem zaporedju prišlo do dveh razstav, ki imata toliko skupnega? V prvi polovici februarja smo si lahko ogledali dela pred kratkim umrle slikarke Leonor Fini, te dni je na vrsti Elettra Metallinò. Obe sta Tržačanki, a pravi predstavnici mestnega kozmopolitizma, obe umetnici sta se opredelili za figuraliko in pri obeh je mogoče zaslutiti prisotnost magičnega ali metafizičnega slikarstva. Skupne točke se tu nehajo, saj imata Leonor Fini in Elettra Metallinò svojstveno likovno govorico, ki je močno razpoznavna, naj gre za olja ali grafike, vseeno pa se mi je zdelo zanimivo, da nam nudi galerija priliko, da primerjamo dva sorodna si likovna opusa dveh slikark, ki sta prav gotovo dva viška tržaške ustvarjalnosti tega stoletja.

Elettra Metallinò je pred nekaj leti razstavljala v galeriji Cartesius svoje

grafike, tokrat nam je v galeriji Rettori Tribbio ponudila 15 olj in 4 linoreze. S spremno besedo k razstavi sta se oglasila kritik Sergio Moles in kritičarka Laura Safred. Prvi je pri slikarki poudaril izhajanje iz metafizike in ekspresionizma, druga pa je izpostavila pripovednost razstavljenih del.

Oboje nam pomaga, da bolje razumemo Elettra Metallinò. Gre za slikarko, ki se poslužuje likovnega izražanja za posredovanje lastnih opaznanj, spominov, občutkov. Njena pripoved je zato lirična izpoved občutljivega človeka, ki odkriva za površinskim videzom neslutene resnice notranjega doživljanja. Njena figurativnost ne sledi geometriji racionalnosti, ampak se mehča, sprejema izziv vijuge in ustvarja vtis, da se resničnost pred našimi očmi pači, krči in zgošča, izgublja svojo urejenost, a se prav ob tem postopku deformiranja po slikarki ni samovolji spreminja v pokrajino duha.

Iz slike izžareva občutje, pri čemer ima pomen tudi skrbni izbor barv, različnih sicer, a skladno ubranih na osnovno čustvo. Slikarka nas že z naslovi svojih del opozarja na sporočilo, saj gre za jasne, nedvoumne besede: Melodija obžalovanja, Neizogibnost dogodka, Po dolgem času, Vznemirljive igre, Napad in tako dalje.

Metafizika? Ekspresionizem? Ti dve oznaki in še veliko drugih bi mogli navesti, če bi se lotili slikarkinega eklekticizma, saj odmeva v njenih delih še De Chirico, Modigliani, a tudi Brueghel, Bosch... Pa ne gre tu za razkazovanje spretnosti v ugotavljanju stvari, ki jih je v resnici povedala že slikarka sama. Ta imena velikih mojstrov je navedla umetnica, ko je opredelila svoja izhodišča. Potem je prehodila pot, ki je samo njena, pot osebnih doživetij, poglobitve in spoznanj, istočasno pa – in to je v umetnosti nepogrešljiva prvina – pot tehničnega zorenja.

Na razstavi so skoraj vse slike nastale letos ali lani, le nekaj jih je nastalo pred več desetletji. Primerjava med prvimi in drugimi nam omogoča ugotovitev: z leti, s časom, ki mineva ob delu, postaja razdalja med umetnikovim načrtom in njegovo izpeljavo vse krajša. Sliki je mogoče reči enostavno – umetnina.

Magda Jevnikar

Leto 1995 je bilo trinajsto leto aktivnega delovanja knjižnice Dušana Černeta v Trstu. Že v lanskem letnem pregledu smo ugotovili, da knjižnici primanjkuje prostorov in sedaj moramo ponovno omeniti prostorsko stisko. V najkrajšem času bo treba misliti na dodatne prostore. Zagotoviti bo treba vsaj še eno sobo, ki naj bi služila skladišču knjižnega gradiva. Knjižnica bi tudi nujno potrebovala še en prostor za shranjevanje tistega gradiva, ki ni še obdelano in je sedaj raztreseno po raznih sobah in hodnikih, ter za shranjevanje dvojnic, ki pridejo v poštev za zamenjavo z drugimi knjižnicami.

INVENTARIZACIJA

V lanskem letu smo ponovno obogatili naš knjižni fond z raznimi darovi, nakupi in zamenjavami. Prejeli smo preko tisoč knjižničnih enot; od tega je bilo inventariziranih 500 knjig, brošur in periodičnega tiska. Skupno je bilo konec leta 1995 inventariziranih 6900 publikij. Poleg tega je bilo inventariziranih 52 enot drobnega tiska slovenskih zdamskih ustanov. V glavnem smo zaključili z inventarizacijo drobnega tiska argentinskih Slovencev ter pričeli inventarizirati drobni tisk severnoameriških Slovencev.

KATALOGIZACIJA

Tudi v preteklem letu smo posvečali veliko skrb katalogiziranju knjižnega gradiva. V glavni knjižni katalog je bilo vloženih 424 knjižnih listkov. V katalog slovenskega zdamskega tiska pa je bilo vloženih 107 knjižnih listkov, tako da je bilo konec leta 1995 v glavnem katalogu 5821 in v katalogu slovenskega zdamskega tiska pa 1592 kartotečnih listkov. V signaturni katalog je bilo vpisanih 262 zaporednih knjižnih izdaj. V poročilu delovanja knjižnice v letu 1994 je bilo pomotoma napisano, da je v glavnem katalogu vloženih 6497 kartotečnih listkov. Pravilno je 5397.

STIKI

V preteklem letu smo zelo poglobili stike z gospodom Janezom Arnežem, ki vodi in urejuje knjižnico Studia Slovenica, ki ima svoj sedež v Škofovih zavodih v Šentvidu v Ljubljani. Gospod Arnež je zelo vnet zbiratelj slovenskega zdamskega tiska in v svoji knjižnici ima zbranega ogromno

slovenskega tiska, ki je in ki še izhaja po raznih državah sveta. V skladiščih knjižnice Studia Slovenica je tudi mnogo dvojnikov, ki nam jih gospod Arnež velikodušno odstopa. V zame-nu mu dostavljamo naš zamejski tisk in tudi dvojnike zdamskega tiska, ki jih knjižnica v Ljubljani nima. Naj se s tega mesta gospodu Arnežu zahvalimo, da nam pomaga pri našem delu, to je pri zbiranju slovenskega zdamskega tiska.

VEZAVA

Leta 1995 smo pospešili ritem vezave našega periodičnega tiska. Vezanih je bilo nad 50 letnikov časopisov in revij ter nekaj knjižnih izdaj. Tudi v tekočem letu bomo skušali pospešiti vezavo in tako čimbolje ohraniti slovenski zdamski tisk.

IZPOSOJA

V letu 1995 smo izposodili 167 knjig ter 48 kompletnih letnikov periodičnega tiska. Tudi v lanskem letu smo precej periodičnega tiska fotokopirali za razne knjižnice in posameznike.

BIBLIOGRAFIJA

Kot smo že omenili v lanskem pregledu delovanja knjižnice je bil rokopis bibliografije slovenskega tiska v Veliki Britaniji že pripravljen, vendar smo morali stvar začasno zamrzniti, ker je bilo obljubljenemu gospodu Ivu Jevnikarju, da bo za našo knjižnico iz Velike Britanije prišlo gradivo, ki je bilo izdano in tiskano na Angleškem. Nekaj tega obljubljenega gradiva je že prišlo, ostalo pa prihaja. Ko bo vse dospelo in bo pregledano in katalogizirano, bomo takoj izpopolnili rokopis in upamo, da ga bomo tiskali v letošnjem letu.

RAZGIBANA DEJAVNOST ZALOŽBE MLADIKA IZ TRSTA

V zadnjem obdobju je tržaška Mladika zelo razširila svoje delovanje z natisom vrste knjižnih izdaj, ki po vsebini, grafični obliki in po zanimivosti spadajo v sam vrh vseslovenske založniške dejavnosti. Velik poudarek je v zadnjih dveh letih založba Mladika posvetila knjižnim izdajam v italijanskem jeziku. Te izdaje so namenjene italijanski publiki in predstavljajo kulturno in zgodovinsko izročilo slovenskega naroda.

Založba Mladika izdaja mesečno revijo Mladika, ki letos slavi 40-letnico neprekinjenega izhajanja, in mladinsko prilogo Rast, ki je decembra 1995 dosegla stoto številko. V letih 1994, 1995 in v prvih mesecih tekočega leta je Mladika izdala sledeče publikacije:

1. Jež Janko: Monumenta Frisingensia – Brižinski spomeniki. Trst, 1994.

2. Jež Janko: Monumenta Frisingensia – Brižinski spomeniki. Prvi ponatis. Trst, 1994.

3. Jež Janko: Monumenta Frisingensia – Brižinski spomeniki. Drugi ponatis. Trst, 1995.

4. Volpi Lisjak Bruno: Slovensko pomorsko ribištvo. Trst, 1995.

5. Volpi Lisjak Bruno: Slovensko pomorsko ribištvo. Trst, 1996. Druga izdaja.

6. Valvasor Johann Weichard: 1689 Trieste Lubiana e la Carsia. Trst, 1995.

7. Družba in mit. 28. študijski dnevi Draga 93. Trst, 1994.

8. Slovenci in prihodnost. 29. študijski dnevi Draga 94. Trst, 1995.

9. Svobodni mikrofoni Drage. Jubilejni zbornik ob tridesetletnici. Trst, 1995.

10. Rebula Alojz: Severni križ. Trst, 1994.

11. Rebula Alojz: Verujem. Trst, 1996. (posebna priloga Mladike 1996 št. 1).

12. Tasso-Jasbitz A. – Parovel P. G.: Repentabor. L'antico santuario Mariano. Trst, 1995.

13. Fabjan-Bajc Diomira: Lažni prijatelji. Slovensko-italijanski slovar paronimov A-Ž. Trst, 1994.

14. Jacobus Gallus Carniolus 1550-1591. Gallusovo звоčno bogastvo. Tržaški slovenski zbori. Trst, 1994. (laserska plošča).

Omeniti moramo tudi, da je založba Mladika v zadnjih treh letih izdala nekaj knjig skupno z založbami iz Slovenije.

V 24. številki Novic knjižnice Dušana Černeta smo objavili seznam izdaj Krožka za družbena vprašanja Virgil Šček v Trstu. Seznam je obsegal 15 knjižnih izdaj. Konec preteklega leta pa je zagledala luč sveta nova publikacija in sicer knjiga: Dolhar Rafko: Leva sredina in tržaški Slovenci I. del. Trst, 1995.

Marjan Pertot



SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Kidrič in Kardelj v Trstu?

Trst, februar. Iz dobro obveščenih virov se je zvedelo, da je zadnji čas steklo med slovenskimi tržaškimi levičarji in Združeno listo socialdemokratov Slovenije razgovorjanje o usodi Kidričevega in Kardeljevega kipa, ki naj bi bila odstranjena iz Ljubljane. Slovenska levica naj bi bila izrazila svojo velikodušno pripravljenost, da bi oba kipa prenesla na Tržaško in ju dostojno umestila, predsednik ZLSD pa naj

bi bil načrtu naklonjen. Stroške za prevoz do meje naj bi prevzela ljubljanska občina, na Fernetičih pa naj bi pričakali oba kipa člani Komunistične prenove v narodnih nošah in ju naložili na slavnostno okrašena nosila ter ju potem v ljudskem špalirju ponesli v Zgonik ali v Ricmanje (odvisno od tega, katera potegujoča se stran bi zmagala). – Načrtovalci tega slavlja ne izključujejo možnosti, da pride kipa blagoslovit škof dr. Grmič.

Če znanost pomaga politiki

Ljubljana, februar. 22. februarja je slovenski premier dr. Drnovšek sprejel predsednika deželnega odbora dežele Veneta Giancarla Galena. Politika sta ugotovila, da so se odnosi med Slovenijo in deželo Veneto spodbudno okrepili. Posebej sta soglašala v ugotovitvi, da je k vzdušju prijateljskega sožitja zelo prispevala nova venetološka znanost. Zato naj bi se bila zavzela za njeno vključitev med discipline na univerzi v Vidmu.

Sliši se tudi, da je v pripravi knjiga o tem, kako je venetološka zavest pomagala Slovencem pri osamosvojitvi.

Izid XXI. natečaja Mladi oder

Na Prešernovi proslavi, ki sta jo Društvo slovenskih izobražencev in Slovenska prosveta priredila v Peterlinovi dvorani v Trstu 12. februarja, so podelili priznanja Mladi oder gledališkim amaterskim skupinam za uspešno delovanje v preteklem letu.

Priznanja so prejeli skupina Oder 90 iz Gorice za igro "En dan z Edvardom", ki jo je režiral Darko Komac; dramski odsek prosvetnega društva Štandrež za komedijo "Kandidiraj, le kandidiraj", ki jo je napisal Janez Povše, režiral pa Emil Aberšek; igralska skupina prosvetnega društva Igo Gruden iz Nabežine za igro Branislava Nušiča "Sumljiva oseba" v režiji Maje Lapornik; gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba iz Trsta za igro Lučke Susič "Zvezdica za očka"; igralska družina društva Cerovlje-Mavhinje za igro Frana Lipaha "Loterija" in za organizacijo prvega zamejskega festivala amaterskih odrov.

V drugi skupini so priznanja Mladi oder prejeli Mladinska dramska skupina prosvetnega društva Štandrež za igro "Forum"; mladinski dom Boljunec za recital ob 50-letnici konca druge svetovne vojne; mladinska skupina Amaterskega odra Jaka Štoka za predstavo "Salon Expon"; mladinska igralska skupina Tamara Petaros z Opčin za recital na Prešernovi proslavi in igro "Miklavž prihaja".

Med najmlajšimi pa so prejeli priznanja še: mladi igralci prosvetnega društva Hrast iz Doberdoba za igrico "Kdo bo spremljal sv. Miklavža"; otroška skupina prosvetnega društva F.B. Sedej iz Števerjana za igrico "Hudobin, potepin"; najmlajši člani prosvetnega društva Rupa-Peč za igrico "Ob prihajanju sv. Miklavža"; otroci kulturnega društva Sabotin iz Št mavra za igrico "Rdeča mantelinca"; mladi igralci prosvetnega društva Štandrež za igro "Miklavževo darilo"; srednja šola Fran Erjavec iz Rojana za igro Žarka Petana "Poslednja vojna njegovega veličanstva"; srednja šola Sv. Cirila in Metoda od Sv. Ivana v Trstu za predstavo Linhartove "Županove Micke".

za smeh in dobro voljo.

listnica uprave

Ko sta lopova oropala banko in pobegnili policiji, je eden od njiju začel preštovati denar. Pa ga je drugi zavrnil:

– Pusti zdaj to, bova že jutri v časopisu prebrala, koliko sva ukradla!

—o—

Pri avtomehaniku:

– Popravite mi hupo, sploh se je ne sliši.

– Kaj pa zavore, so te tudi zanič?

– Ravno zato želim, da mi popravite hupo.



– Mihec, ali mi lahko poveš tri stvari, ki jih pred petdesetimi leti še ni bilo?

– Lahko, tovarišica. Prva je atom-ska bomba.

– Dobro.

– Drugič: televizija.

– Odlično! In tretja?

– Jaz.

—o—

Soseda kliče sosedo po telefonu:

– Halo, Cilka, pridite hitro na balkon. Nekaj zaupnega bi vam rada povedala.

—o—

“Ali planinci pogosto padajo v ta prepad”, vpraša mladi hribolazec izkušenega planinca.

“Ne, običajno pade vsak samo enkrat.”

—o—

– Kje si pa bil, Tone, da te že tako dolgo nisem videl?

– V bolnišnici. Pregledali so mi glavo, pa niso v njej ničesar našli.

—o—

– Zakaj pa imaš obvezano glavo?
– Ali vidiš tistile drog za cestno svetilko?

– Vidim.

– No, jaz pa ga nisem videl.

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:
Irena Srebotnjak, Trst 15.000 lir;
Neva Fonzari, Tržič 50.000 lir; Olga Ban, Trst 15.000 lir; Lučka in Sandi De Luisa, Trst 15.000 lir; Stanislav Soban, Trst 35.000 lir; Aleksander Cergol, Trst 15.000 lir; Justina Slavec Petaros, Boršt 5.000 lir; Edoardo Germani, Trst 15.000 lir; Patrizia Krevatin, Trst 10.000 lir; Kazimir Humar, Gorica 5.000 lir; Alfonz Žužek, Mavhinje 15.000 lir; Danie-la Žerjal, Opčine 15.000 lir; Remo Devetak, Sovodnje 15.000 lir; Irene Vrtovec, Gorica 15.000 lir; Ciril Koršič, Gorica 5.000 lir; Nadja Slokar Černic, Sovodnje 25.000 lir; Franc Močnik, Gorica 15.000 lir; Andrej Kosič, Gorica 15.000 lir; Maria Elsbacher, Pagnacco 15.000 lir; Natalia Vecchiet, Trst 5.000 lir; Anton Lazar, Števerjan 5.000 lir; Frida Širca, Nabrežina 5.000 lir; Diomira Fabjan Bajc, Trst 65.000 lir; Franc Malalan, Ricmanje 15.000 lir; Božena Terčon, Mavhinje 5.000 lir; Livij Valenčič, Opčine 50.000 lir; Miro Tavčar, Devin 15.000 lir; Terezika Srebrnič, Števerjan 15.000 lir; Drago Štoka, Opčine 15.000 lir; Anica Štefančič, Sv. Križ 10.000 lir; Giuseppina Mirošic, Trst 15.000 lir; N.N., Devin 15.000 lir; Irena in Marino Ferfolja, Doberdob 15.000 lir; Alenka Terčič, Gorica 15.000 lir; Emil Devetak, Gorica 15.000 lir.

Vsem prisrčna hvala!

Izberite darilo za svoje prijatelje med knjigami založbe MLADIKA!

